

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЖУРНАЛ

СТРАТЕГІЧНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

№ 3, 2021

DOI: 10.30857/2786-5398.2021.3

Наукове фахове видання

Періодичність виходу: 6 разів на рік

Дата заснування: грудень 1999 р.

Київ 2021

**Засновником видання «Журнал стратегічних економічних досліджень» є
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ**

Науковий фаховий журнал є правонаступником видання «Вісник Київського національного університету технологій та дизайну», який у свою чергу був правонаступником видання «Известия высших учебных заведений. Технология легкой промышленности», який видавався з березня 1958 року у Київському технологічному інституті легкої промисловості (СРСР).

№ 3, 2021

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: серія КВ №24821–14761 ПР від 19.04.2021р.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 993 від 24.07.2002 р.

Журнал входить до переліку наукових фахових видань.

Наказ МОН України від 18.12.2018 № 1412 (додаток 10, рішення щодо присвоєння Категорія Б) – фаховість із економічних наук. Спеціальності: 051, 071, 072, 073, 075, 076, 241, 281.

ISSN 2786-5398	Журнал зареєстровано в Міжнародному центрі періодичних видань (ISSN International Centre, Париж, Франція) Журнал реферується та індексується у наступних міжнародних базах даних: Library of Congress Online Catalog, International DOI Foundation, CrossRef, WorldCat, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського, Інституційний репозитарій Київського національного університету технологій та дизайну
Засновник і видавець:	Київський національний університет технологій та дизайну Україна, 01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, 2
Головний редактор:	Грищенко І.М. , доктор економічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, Заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки та техніки.
Заступник головного редактора:	Ганущак-Єфіменко Л.М. , д.е.н., професор, проректор з наукової та інноваційної діяльності

Видання орієнтоване на науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також науково-практичних працівників і фахівців відповідних галузей промисловості.

Кривонос Олена Олександрівна – відповідальний секретар.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, 2, корп. 1, к. 331а

тел./факс: +38 (044) 256-84-27

e-mail: econ-vistnyk@knu.edu.ua; <http://econ-vistnyk.edu.ua>

Рекомендовано до друку Вченою радою Київського національного університету технологій та дизайну, протокол № 11 від 30.06.2021 р.

Матеріали друкуються мовою оригіналу. Відповідальність за переклад, достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, назв підприємств, організацій, установ та іншої інформації несуть автори статей. Передруки та переклади статей дозволяються лише за згодою автора (-ів) та редакції.

© Київський національний університет технологій та дизайну, 2021

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

JOURNAL
of STRATEGIC ECONOMIC
RESEARCH

№ 3, 2021

DOI: 10.30857/2786-5398.2021.3

Scientific Specialized Edition

Issued: 6 times a year

Founded: December, 1999

Kyiv 2021

The owner of «Journal of Strategic Economic Research» is

KYIV NATIONAL UNIVERSITY OF TECHNOLOGIES AND DESIGN

This Scientific Specialized Journal is the successor of the edition "Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design", which in turn was the legal successor of the edition «Proceedings of Higher educational establishments. Technology of the light industry», which was published by Kiev Technological Institute of Light Industry from March, 1958 (USSR).

№ 3, 2021 The state registration of print media is KB № 24821-14761 ПП, originating date 19.04.2021
License for publishing activity is ДК №993, originating date 24.07.2002
The journal is listed & reregistered in Higher Attestation Commission of Ukraine: № 1412, originating date 18.12.2018. Fields: economical. Specialties: 051, 071, 072, 073, 075, 076, 241, 281.

ISSN 2786-5398 The journal is registered in ISSN International Centre, Paris
The journal is abstracted and indexed by Library of Congress Online Catalog, International DOI Foundation, CrossRef, WorldCat, Google Scholar, The Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv National University of Technologies and Design Institutional Repository

Owner and Publisher: Kyiv National University of Technologies and Design
Ukraine, 01011, Kyiv, 2, Nemyrovysh-Danchenka, Str.

Editor-in-Chief: **Ivan M. Gryshchenko** – Dr., professor, academician National Academy of Pedagogical Sciences Ukraine, Honored Worker of Education of Ukraine, Laureate of the State Prize of Ukraine in science and technology.

Deputy Editor: **Liudmyla M. Hanushchak-Yefimenko** – Dr., professor

Economics & Business Management. Higher Education: progress, problems and prospects.

The journal is aimed at a wide range of researchers, professors, students, and graduate students and to bring the results of scientific research carried out under a variety of intellectual traditions and organizations of procedures to the attention of a specialized readership.

EDITORIAL OFFICE:

01011, Ukraine, Kyiv, 2, Nemyrovysh-Danchenka, Str., office 1-0331a

Tel./fax: +38 (044) 256-84-27

e-mail: econ-vistnyk@knutd.edu.ua; <http://econ-vistnyk.knutd.edu.ua>

Recommendations from Science Council of Kyiv National University of Technologies and Design, Protocol № 11 of 30.06.2021

Articles are published in the original language. The authors are responsible for the translation, authenticity of facts, quotations, proper names, geographic names, names of enterprises and other information.

The Editorial Office and author's consent needed prior to republishing or translating the articles.

© **Kyiv National University of Technologies and Design, 2021**

ВІДОМОСТІ ПРО ЧЛЕНІВ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ
наукового фахового журналу
"ЖУРНАЛ СТРАТЕГІЧНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ",
"JOURNAL OF STRATEGIC ECONOMIC RESEARCH"

Грищенко Іван Михайлович – доктор економічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, Заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки та техніки, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна – *головний редактор*; ORCID 0000-0001-7572-4757.

Ганушак-Єфіменко Людмила Михайлівна – доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна – *заступник головного редактора*; ORCID 0000-0002-4458-2984.

Члени редакційної колегії

Гавриш Олег Анатолійович – доктор технічних наук, професор, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна; ORCID 0000-0002-1961-3267.

Денисенко Микола Павлович – доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна; ORCID 0000-0001-8767-9762.

Касич Алла Олександрівна – доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна; ORCID 0000-0001-7019-1541.

Куклін Олег Володимирович – доктор економічних наук, професор, Черкаський державний бізнес-коледж, Україна; ORCID 0000-0001-6904-3496.

Лепейко Тетяна Іванівна – доктор економічних наук, професор, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна; ORCID 0000-0001-8667-509X.

Мягких Ірина Миколаївна – доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна; ORCID 0000-0003-3868-9643.

Ніфатова Олена Михайлівна – доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна; ORCID 0000-0001-9325-6176.

Ольшанська Олександра Володимирівна – доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна; ORCID 0000-0003-1535-7742.

Радіонова Наталія Йосипівна – доктор економічних наук, доцент, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна; ORCID 0000-0002-8855-2963.

Скрипник Маргарита Іванівна – доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна; ORCID 0000-0002-6205-0754.

Тарасенко Ірина Олексіївна – доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна; ORCID 0000-0003-3626-4377.

Щербак Валерія Геннадіївна – доктор економічних наук, професор, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна; ORCID 0000-0002-7918-6033.

Denis Ushakov – PhD, Professor, Suan Sunandha Rajabhat University, International College, Bangkok, Thailand; ORCID 0000-0001-6413-6116.

Dietmar Vahs – PhD, Professor, Germany.

Giorgi Gvartadze – Full Professor, Akakii Tsereteli State University, Full Professor, Kutaisi University of Law and Economics, Georgia; ORCID 0000-0001-6080-0163.

Hendrik S. Doss – PhD, Professor, Germany.

Rafał Rebilas – PhD, Vice Dean of the Faculty of Management, IT and Social Studies, University of Dąbrowa Górnicza, Poland; ORCID 0000-0001-7926-1155.

William H. Meyers – Emeritus Professor of Agricultural & Applied Economics Food and Agricultural Policy Research Institute, USA; ORCID 0000-0003-0952-5578.

Zdzisława Dacko-Pikiewicz – Professor, Rector University of Dąbrowa Górnicza, Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Poland; ORCID 0000-0003-4542-5574.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

01011, м. Київ, вул. Немировича-Данченка, 2, корп. 4, к. 331а

тел./факс: +38 (044) 256-84-27; e-mail: econ-vistnyk@knutd.edu.ua; <http://econ-vistnyk.knutd.edu.ua>

ЗМІСТ

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТИ

- 1 **Бондарчук Ю. А., Власюк Т. М., Фастовець Н. В.**
Окремі питання забезпечення якості вищої освіти в Україні на сучасному етапі 8
- 2 **Яценко В. В.**
Гносеологічна сутність становлення та формування соціальної відповідальності закладів вищої освіти в умовах структурно-інноваційних перетворень 18

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

- 3 **Кремень О. І., Барвіцька Ю. В., Кремень В. М.**
Фінансова безпека підприємства та науково-методичний інструментарій її оцінювання 24

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ

- 4 **Бордюк М. О., Щербак В. Г.**
Аналіз конкурентоспроможності малих підприємств на прикладі ТОВ «Медігран» 32
- 5 **Радіонова Н. Й., Скрипник М. І.**
Систематизація витратоутворюючих чинників для управління витратами підприємства на тактичному та стратегічному рівнях 38

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

- 6 **Петрецький І. І.**
Значення інфраструктурного забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів у розвитку сільських територій в умовах конкурентної економіки 47

TABLE OF CONTENTS

MODERNIZATION OF EDUCATION

- 1 **Bondarchuk J. A., Vlasiuk T. M., Fastovets N. V.**
Selected issues of assuring quality in higher education in Ukraine in modern realia 8
- 2 **Yatsenko V. V.**
Gnoseological aspects in building social responsibility of higher education institutions in the context of STR 18

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF ECONOMY

- 3 **Kremen O. I., Barvitska J. V., Kremen V. M.**
A research and methodological toolkit to assess the enterprise financial security 24

MODERN TENDENCIES AND MANAGEMENT PROBLEMS

- 4 **Bordiuk M. O., Shcherbak V. G.**
A survey on small business competitiveness: a medigran ltd case study 32
- 5 **Radionova N. Y., Skrypnyk M. I.**
Systematization of cost drivers in enterprise cost management from tactical and strategic perspectives 38

INNOVATION AND INVESTMENT POLICY

- 6 **Petretskyi I. I.**
The importance of infrastructure support for innovation and investment processes to enhance rural areas development in a competitive economy 47

УДК 378.1=111

DOI: 10.30857/2786-5398.2021.3.1

Julia A. Bondarchuk, Tetiana M. Vlasiuk, Nataliia V. Fastovets
Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

**SELECTED ISSUES OF ASSURING QUALITY
IN HIGHER EDUCATION IN UKRAINE IN MODERN REALIA**

The article seeks to discuss important implications of higher education quality in various society areas of – politics, management, pedagogy, economics, etc. Insights on international best practice convincingly demonstrate that assuring high quality of education and enhancing its further development are the key governance and public administration priorities in all developed countries. It is argued that the quality of life is greatly affected by the level and quality of education. Moreover, it is highlighted that Ukraine has built a robust institutional paradigm of the education system and its governing bodies which focuses on retaining and accumulating strong human capital and research potential. Among the shortcomings in the implementation of the education quality assurance process, the study has identified the following: weak links in the relationships between higher education institutions and business; immaturity of monetization system for university students in the context of their cooperation with private companies; lack of university involvement in promoting the creation of business incubators, science & technology parks, technocities, etc. Apart from that, the findings have revealed significant imbalances in the national economy that translate into the supply shortage in certain occupations and labor market surplus in other professionals, along with displaying another negative trends associated with the processes of skilled workforce migration from rural areas to more developed cities and regions, or the outflow of the working-age population abroad. In turn, labor migration challenges drastic demographic changes that according to statistics, negatively affect the number of higher education applicants. A special emphasis is placed that the national higher education system is facing serious competition from higher education institutions of economically developed neighbouring countries that offer educational services in prestigious high ranked universities, as well as create ample scholarship and grant opportunities to international students. Thus, from the tuition fee perspective, domestic HEIs are often far behind their European counterparts, too. The study presents an in-depth analysis of the range of various impact factors affecting the education quality, the most essential of them are reported to be the legal and regulatory framework for higher education; government policy for higher education management; higher education funding rates; labor market saturation; the effectiveness of quality management tools in rendering educational services, etc.

Keywords: higher education; higher education quality; higher education students; higher education institution; quality assurance framework in higher education.

Юлія А. Бондарчук, Тетяна М. Власюк, Наталія В. Фастовець
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ
В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

У статті висвітлено питання вагомості впливу якості вищої освіти на політичні, управлінські, педагогічні, економічні та інші сфери життя держави. Результати вивчення міжнародного досвіду переконливо свідчать, що забезпечення високої якості й визначення перспектив подальшого розвитку освіти є одними з актуальних завдань державного управління всіх розвинутих країн світу. Доведено, що якість життя людей залежить від рівня і якості освіти. Показано, що в Україні створено інституціональну структуру системи освіти та органів управління нею, яка серед іншого має на меті збереження й накопичення потужного науково-освітнього ресурсу. Серед виявлених недоліків в реалізації

процесу забезпечення якості освіти зазначаються, зокрема, слабкі зв'язки закладів вищої освіти з бізнесом; недостатній розвиток системи монетизації діяльності здобувачів вищої освіти у сфері співробітництва з приватними підприємствами; спад інтересу з боку університетів до участі у створенні бізнес-інкубаторів, наукових парків, технопарків, технополісів. Зафіксовано наявність значних диспропорцій системи національної економіки в галузі освіти, що відображається в дефіциті кадрів певних спеціальностей та/або перенасиченні ринку праці фахівцями інших професій. Негативними тенденціями таких диспропорцій виступають також процеси міграції кваліфікованих працівників із сільської місцевості до більш розвинутих міст і регіонів країни, або виїзд працездатного населення за кордон. Своєю чергою, трудова міграція спричиняє демографічні зміни, які відповідно до статистичних даних, негативно впливають на кількість потенційних здобувачів вищої освіти. З'ясовано, що національна система вищої освіти має чимало конкурентів із числа закладів вищої освіти економічно розвинених країн-сусідів, які пропонують освітні послуги в престижних університетах з високими світовими рейтингами, а також створюють умови та широкі можливості для отримання стипендіальних грантів, тому за вартістю навчання вітчизняні ЗВО найчастіше програють своїм європейським колегам. У статті підкреслюється, що на якість освіти впливає ціла низка різноманітних факторів, найвагомішими з яких є такі: нормативно-правовий базис регулювання сфери вищої освіти; державна політика управління закладами вищої освіти; рівень забезпечення фінансування сфери вищої освіти; стан ринку праці; дієвість механізму контролю якості надання освітніх послуг тощо.

Ключові слова: вища освіта; якість вищої освіти; здобувачі вищої освіти; заклад вищої освіти; система забезпечення якості вищої освіти.

Юлія А. Бондарчук, Тат'яна Н. Власюк, Наталія В. Фастовец
Київський національний університет технологій і дизайну, Україна
ВОПРОСЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
В УКРАИНЕ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

В статье проанализированы вопросы значимости влияния качества высшего образования на политические, управленческие, педагогические, экономические и другие сферы жизни государства. Результаты изучения международного опыта убедительно свидетельствуют о том, что обеспечение высокого качества и определение перспектив дальнейшего развития образования являются одними из актуальных задач государственного управления всех развитых стран мира. Доказана зависимость качества жизни и уровня развития общества от уровня образования. Показано, что в Украине сформирована институциональная структура системы образования и органов управления, целью которой является сохранение и накопление потенциала научно-образовательного ресурса. Среди выявленных недостатков в реализации процесса обеспечения качества образования указываются, в частности, слабые связи учреждений высшего образования с бизнесом; недостаточное развитие системы монетизации деятельности соискателей высшего образования в сфере сотрудничества с частными предприятиями; спад интереса со стороны университетов к участию в создании бизнес-инкубаторов, научных парков, технопарков, технополісов. Зафиксировано наличие значительных образовательных диспропорций системы национальной экономики в области образования, что отображается в дефиците кадров определённых специальностей и/или перенасыщении рынка труда специалистами других профессий. Негативными тенденциями таких диспропорций выступают также процессы миграции квалифицированных работников из сельской местности в более развитые города и регионы страны, или выезд трудоспособного

населения за границу. В свою очередь, трудовая миграция влечёт за собой демографические изменения, которые согласно статистическим данным, негативно влияют на количество потенциальных соискателей высшего образования. Выяснено, что у национальной системы высшего образования есть немало конкурентов из числа учреждений высшего образования экономически развитых стран-соседей, которые предлагают образовательные услуги в престижных университетах с высокими мировыми рейтингами, а также создают условия и широкие возможности для получения стипендиальных грантов, поэтому по стоимости обучения отечественные ЗВО чаще всего проигрывают своим европейским коллегам. В статье подчёркивается, что на качество образования влияет целый ряд различных факторов, наиболее важными из которых являются: нормативно-правовой базис регулирования сферы высшего образования; государственная политика управления заведениями высшего образования; уровень обеспечения финансирования сферы высшего образования; состояние рынка труда; действенность механизма контроля качества предоставления образовательных услуг.

Ключевые слова: высшее образование; качество высшего образования; соискатели высшего образования; учреждение высшего образования; система обеспечения качества высшего образования.

Problem statement. The importance of education remains significant at all times. Education forms a thinking personality and, accordingly, the society, contributes to the development and growth of the state capabilities.

Global trends in globalization, informatization and internationalization of all spheres of life contribute to the emergence of new challenges to the education sector; create new requirements for both employers and incumbents for vacant positions; update the list of professions.

The labour market of Ukraine has clear trends towards an increase in the unemployment rate among persons with vocational and technical, and complete higher education [1]. Employers define two main problems: low response to posted job ads and high staff turnover for both the young and older population [1].

Objective. To investigate the state of quality assurance in education at the present stage and suggest improvements for the system of quality assurance in higher education.

According to KPMG study (one of the Big Four accounting firms in the world) "Growing Challenges" using the methodology of the annual international survey KPMG 2018 Global CEO Outlook, it was revealed: "...the threat of personnel shortages has become one of the main challenges for doing business in Ukraine among the surveyed respondents (approximately 50%)" [2].

According to the study "Youth 2017" performed by the Centre for independent sociological research "Omega" at the commission of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine, it was found that in 2017, the majority of respondents – Ukrainian youth aged 14–34 years (48.1%) – worked not in their degree field or in specialization obtained at the institution of vocational and technical or higher education. The main reasons were, in particular, the lack of vacancies in the speciality (36.7%) and unsatisfactory material remuneration (31.4%) [3].

The study of the situation with work in the speciality in Ukraine was conducted by The Point (online magazine of the website work.ua). As of May 2018, only 42% of Ukrainians work in their speciality, 33% have never found a job in their speciality at all, and 18% have decided to leave their field of specialization. Why did such a situation occur? The Point found out the following: work in a speciality in most cases was not financially attractive; it was very difficult to find a job in a speciality, as the chosen segment of the labour market was oversaturated; a person did not like the

received speciality; it was quite difficult to build a career in their field of specialization; work in a speciality involved a high level of stress [4].

Thus, the current state of education development in Ukraine records the presence of significant educational disproportions in the national economy system, and they contribute to the emergence of educational disproportions, mainly manifesting themselves as follows:

- at the industry/sector level, they manifest themselves as the oversaturation of some industries with qualified personnel, and its shortage in other industries. In particular, this includes a significant demand among seekers for economic and legal specialities, which does not meet the needs of the labour market;

- at the territorial level, they manifest themselves as a difference in the levels of development of individual territories and regions, which causes the outflow of qualified workers to more developed cities, regions, countries, and so on. An example of this disproportion may be a process called "brain and hand drain", which involves mass emigration of qualified personnel and technical specialists to other countries with better terms of remuneration;

- at the socio-demographic level, they manifest themselves as the influence of the demographic factor and the level of well-being of certain groups of the population. This, in turn, now affects the state of education, in particular, higher education, and, consequently, the number of future graduates.

In connection with the above-mentioned imbalance, a condition occurs when the performance indicators and competitiveness of business entities deteriorate due to the inability to meet their need for qualified workers that has an impact on the economic and social situation in the region, country, etc.

According to statistics indicators, "at the beginning of the new century, in terms of the share of adults (aged 25 years and older) with higher education (38%), Ukraine, along with Israel (40%) and Canada (38%), became the world leader among 90 countries (an average of 17%), ahead of the United States (36%), Norway (32%), Denmark, Finland, Japan (30% each), Italy, the Netherlands, France, Switzerland, Sweden, South Korea, New Zealand and other developed countries" [5].

Ukraine belongs to the countries (Ireland, South Korea, Lithuania, etc.) that "annually graduate the most specialists with higher education per 100 thousand population (sample made from 104 countries) – more than 1.2 thousand (with the world indicator – 580). In the middle of the current decade, Ukraine was also among the leading countries where higher education had the largest number of the population of the appropriate age – 76%, significantly ahead of Spain (69%), Italy (68%), Belgium (62%), Israel and the Netherlands (60% each), the United Kingdom (59%), Japan (58%), France (56%), Switzerland (47%).

There are relatively few countries ahead of Ukraine – 10, and almost all of them are developed. This indicator is 26% in the world, 62% in Central and East Asia, 70% in North America and Western Europe, and 26% in East Asia and Oceania" [6].

Among 153 countries in the world, Ukraine is on the 76th place, according to the overall rating The Good Country Index 2020. The main competitors of Ukraine, its geographical neighbours, hold the following places: Poland – 31st, and Germany – 5th [7].

According to the International Association of Universities (WHED – World Higher Education Database), there are about 18,400 universities in the world [8].

In Ukraine, there are 6.7 universities and 8 colleges, technical schools and specialized schools per 1 million of population. The density is even higher in Poland – 9.2 universities (and equivalent higher educational institutions), the network in Germany and the UK is smaller in coverage (4.3 and 3.7 universities, respectively). As of the beginning of the 2019/2020 academic year, the number of universities, institutes, and academies increased by 1.4% (to 281) compared to 2014/2015 academic year, and, on the contrary, technical schools, colleges and specialized schools

decreased by 12.7% (338 institutions), and compared to 1991 – by 51.1%. Therefore, the network of higher educational institutions as a whole is narrowing. The introduction of market relations in Ukraine in all spheres of society life has caused the emergence of private higher educational institutions along with state-owned institutions. The number of state-owned higher educational institutions was 504 in 2019, while the number of private higher educational institutions was decreasing rapidly, and as of 2019, only 115 institutions remained. Together, private and corporate higher educational institutions account for only 18.6% of all higher educational institutions in the country [9].

Among 50 countries with the world's strongest higher education systems, according to the QS Higher Education System Strength Ranking [10], studied in 2018, Ukraine took 44th place.

The QS World University Rankings is one of the most authoritative rankings of educational institutions in the world, along with the Shanghai Academic Ranking of World Universities, the American U.S. News and the British Times Higher Education ratings.

Eight national higher educational institutions were included in the QS World University Rankings in 2021, where they took places 511–520. The rating includes about 1,500 best universities in the world. In 2018, 7 Ukrainian universities were represented in the Round University Ranking, 10 in the Green Metrics World University Ranking (against 3 in 2014), and 11 universities in the Scimago Institute Ranking. According to the number of higher educational institutions, the above figures, according to experts, are not high. Among the problems of higher education, specialists of the Ministry of Education and Science of Ukraine distinguish the following [11]:

1. Low level of self-government of higher educational institutions.
2. Inconsistency of the training structure with the current and future needs of the labour market.
3. Non-compliance of the skills of graduates of the higher educational institutions with the needs of employers.
4. Low and inefficient financial support for higher education.
5. Low prestige of the teacher's work, loss of human resources.
7. Weak connection of the higher educational institutions with science and business sectors.
8. Weak integration of higher education of Ukraine into the world and European educational and scientific space. The reason for this situation is the lack of competitive quality and an erroneously high number of educational institutions. With such a large number of universities, Ukrainian institutions are not among the highly ranked universities according to world classifications. The way out of this situation is to qualitatively improve the higher education.

The higher education sector already has the quality system. According to part 2 of Article 41 of the Law of Ukraine On Education and pursuant to the principles established in the "Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Space (ESG)" and DSTU ISO 9001:2015 "Quality Management Systems", the main components of the system of quality assurance in education are: internal system of quality assurance in education; system of external quality assurance in education; system of quality assurance in the activities of management bodies and institutions that carry out external quality assurance in education" [12]. According to part 3 of Article 41 of the Law of Ukraine On Education, the internal system of quality assurance in education can include: policies and procedures for quality assurance in education; published criteria, rules and procedures for evaluating students; mechanisms and system of ensuring academic integrity; published criteria and procedures for evaluating the teaching activities of employees; providing the necessary resources for organizing the educational process; published criteria and rules for evaluating the activities of heads of educational institutions; creating an inclusive educational environment, reasonable adaptation and universal design; providing information

systems for effective management of a certain educational institution; other procedures and measures defined by the legislation of Ukraine and internal regulations [13].

The system of external quality assurance in education includes [13]: tools, procedures and measures to ensure and improve the quality of education: standardization; licensing of learning activities; accreditation of educational programs; institutional accreditation; public accreditation of educational institutions; external independent assessment of learning outcomes; institutional audit; monitoring of the quality of education; performance evaluation of teaching staff; certification of teaching staff; public supervision.

The Law of Ukraine On Education defines the list of education management bodies and their powers. In accordance with the Constitution of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine (hereinafter referred to as the CMU) shall take measures to ensure human and civil rights and freedoms in order to guarantee the constitutional right of everyone to education.

The Constitution indicates the powers of the CMU in the sphere of education of Ukraine in para. 4 of Article 116, which states that the CMU shall develop and implement national programs for the economic, scientific, technical, social and cultural development of Ukraine [14].

According to the Law of Ukraine On Education, the CMU shall approve the strategy for the development of education in Ukraine, and develop, approve and implement state target programs in the sphere of education [14]. The Cabinet of Ministers is also authorized to finance the sphere of education, namely: it shall determine the procedures for formation and distribution of educational subventions between budgets in accordance with the law and taking into account the Budget Code of Ukraine; determine the procedures for distribution of state funding for vocational (vocational and technical) and professional education; approve licensing conditions for learning activities; approve indicators for assessing the state of education in Ukraine and regions; determine licensing bodies for preschool and general secondary education institutions [14].

The Ministry of Education and Science of Ukraine (hereinafter referred to as the MES of Ukraine), in accordance with the Regulations on the MES of Ukraine [15], shall realize the main function in the formation and implementation of state policy in the sphere of education and science. The powers defined in the Law of Ukraine On Education have something in common with the powers defined in the regulations. The analysis of the regulatory framework for education shows that the legislation imposes on the said ministry almost all responsibilities for planning changes, organizing and monitoring the activities of both the entire education system and each of its levels. The MES of Ukraine shall determine the prospects and priority directions for the development of preschool, complete general secondary, out-of-school, vocational and higher education, inclusive education and lifelong learning, and other spheres within its competence; and so on. The MES of Ukraine shall work closely with the CMU to implement the tasks assigned to it. According to the Law On Education, two bodies have the authority to assure the quality in education: the National Agency for Quality Assurance in Higher Education (hereinafter referred to as the NAQAHE) and the State Education Quality Service (hereinafter referred to as the SEQS).

According to the Law On Education, the SEQS is established to help educational institutions improve the quality of education, form public confidence, and guarantee the quality of education. Pre-school, out-of-school, general secondary and vocational education institutions fall under the area of responsibilities of the SEQS [14]. The SEQS is a central executive authority whose activities are directed and coordinated by the CMU through the MES of Ukraine. In addition to the stated above, the SEQS shall have the following tasks: 1) implementation of the state policy in the sphere of education on issues related to quality assurance in education, quality assurance in learning activities, implementation of state supervision (control) over educational institutions regarding their compliance with the legislation within the limits of the powers provided for by law; 2) submission

for the consideration of the Minister of Education and Science of proposals to ensure the formation of state policy in the sphere of education on issues within the competence of the Service.

The NAQAHE is a permanent collegial body authorized by the Law of Ukraine On Higher Education to implement the state policy in the sphere of quality assurance in higher education. In the implementation of state policy in the sphere of quality assurance in higher education, the National Agency shall interact with the CMU, the MES of Ukraine, other central and local executive authorities, the National Academy of Sciences and national branch academies of sciences, local self-government bodies, public associations, enterprises, institutions and organizations, with scientific institutions and higher educational institutions of foreign countries, as well as with international organizations in the sphere of higher education [16]. The NAQAHE shall be endowed with powers defined in the Law of Ukraine On Higher Education and stipulated in details in its Charter approved by the Resolution of the CMU dated April 15, 2015 [17].

According to the Law of Ukraine On Higher Education (Article 18), the powers and authorities of the Agency include, in particular, the following: establish the requirements for the system of quality assurance in higher education, develop the regulations on accreditation of educational programs and submit them for approval to the central executive authority in the sphere of education and science; analyse the quality of learning activities of higher educational institutions; conduct institutional accreditation; form a single database of specializations introduced by higher educational institutions, under which higher education seekers are trained at each level of higher education; conduct accreditation of educational programs.

Thus, the internal system of quality assurance in education includes four levels: the level of organization of teacher's activities (work on programs and training curricula, supervision of students, doctoral students, postgraduates, advanced training, participation in academic councils and expert commissions, etc.); the level of organization of students' activities (testing their knowledge, educational, organizational and cultural, social and scientific work of students, etc.); the level of organization of administrative activities (inspection of the work of university management bodies, the activities of departments, faculties, auxiliary divisions); the level of organization of the employer's activities (formation of the University's need for training of qualified specialists, as well as checking the level of certification of graduates based on the results of training). The mechanism of internal quality assurance in education consists in the state policy, strategy and procedures for quality assurance in higher education in higher educational institutions, as well as in the responsibility for improving the internal component of the system of quality assurance in education, which provides for a certain list of tasks, procedures and measures, monitoring and analysing the results of activities at all levels of the university structure, in particular, regarding the quality of knowledge acquisition in accordance with generally accepted educational standards.

The conducted research shows that the sphere of higher education in Ukraine has regulatory support and a quality control system, which, at the present stage, does not meet the corresponding needs of the domestic labour market. The task of harmonizing the state of the labour market and indicators of the quality and number of graduates who will be able to meet the corresponding demand in the labour market shall be one of the priorities.

Conclusions. The domestic education quality system is developing taking into account the processes of globalization, informatization and internationalization of all spheres of life and is characterized by an increase in competition both within the domestic and foreign markets. However, there are a number of problems in the higher education system, which create risks and negatively affect the possibilities of its development, together with significant external and internal challenges.

In our opinion, to ensure the real quality of higher education, it is necessary to: transform higher educational institutions into hubs of progressive innovative development; provide legal and

organizational framework for the formation of entrepreneurial universities on the basis of individual higher educational institutions, which will carry out entrepreneurial activities by conducting scientific research and monetizing their results on the basis of contractual cooperation with private enterprises, providing a wide range of consulting services in the profile of their activities; resume measures to create business incubators, science parks, technoparks, and technopolises; attract students to various forms of scientific work and other types of creativity, establish conditions for the development and realization of their personalities during the period of their study at university; strengthen cooperation with entrepreneurs; interest state-owned enterprises to participate in the organization of work experience internship by updating the system of payment for supporting work experience internship at state-owned enterprises at the expense of the budget funds.

References

Література

1. Situatciia na rynku truda: v Ukraine nachalsia kadrovyi golod: issledovaniia HeadHunter Ukraina 2018 [Labor market situation: personnel shortage began in Ukraine: HeadHunter Ukraine 2018 research]. URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ukraine/situaciya-na-rynke-truda-v-ukraine-nachalsya-kadrovyy-golod-1108181.html> [in Russian].
 2. Vykylyky, shcho zrostaiut. 2018 Global CEO Outlook: doslidzhennia KPMG v Ukraini [Growing challenges. 2018 Global CEO Outlook: KPMG research in Ukraine]. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home/insights/2018/06/ceo-outlook-2018-ukraine.html> [in Ukrainian].
 3. Molod Ukrainy – 2017: Rezultaty sotsiologichnoho doslidzhennia Tsentru nezaleznykh sotsiologichnykh doslidzen "OMEGA" na zamovlennia Ministerstva molodi ta sportu Ukrainy [Youth of Ukraine – 2017: Results of the sociological research of the Center for Independent Sociological Research "OMEGA" commissioned by the Ministry of Youth and Sports of Ukraine]. Ternopil: TOV "Terno-hraf", 2017. 72 p. URL: https://www.dsmsu.gov.ua/media/2017/11/16/7/Socdoslidjennya_2017.pdf [in Ukrainian].
 4. Robota za fakhom [Professional work]. URL: <https://blog.agrokebety.com/robota-za-fakhom> [in Ukrainian].
 5. Vashchuk, F. H. (ed.) (2011). Intehratsiia v yevropeyskyi osvittii prostir: zdobutky, problemy, perspektyvy: monohrafiia [Integration into the European educational space: achievements, problems, prospects: monograph]. Uzhhorod: ZakDU. 560 p. [in Ukrainian].
 6. Global Education Digest 2009: Comparing Education Statistics Across the World. URL: <https://www.uis.unesco.org/>.
 7. The Good Country. URL: <https://www.goodcountry.org/index/results/>.
 8. World Higher Education Database. URL: https://www.whed.net/results_institutions.php.
1. Ситуация на рынке труда: в Украине начался кадровый голод: исследования HeadHunter Украина 2018. URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ukraine/situaciya-na-rynke-truda-v-ukraine-nachalsya-kadrovyy-golod-1108181.html>.
 2. Виклики, що зростають. 2018 Global CEO Outlook: дослідження KPMG в Україні. 2018. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home/insights/2018/06/ceo-outlook-2018-ukraine.html>.
 3. Молодь України – 2017: Результати соціологічного дослідження Центру незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА» на замовлення Міністерства молоді та спорту України. Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2017. 72 с. URL: https://www.dsmsu.gov.ua/media/2017/11/16/7/Socdoslidjennya_2017.pdf.
 4. Робота за фахом. URL: <https://blog.agrokebety.com/robota-za-fakhom>.
 5. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: монографія. За заг. ред. Ф. Г. Ващука. Ужгород: ЗакДУ, 2011. 560 с.
 6. Global Education Digest 2009: Comparing Education Statistics Across the World. URL: <https://www.uis.unesco.org/>.
 7. The Good Country. URL: <https://www.goodcountry.org/index/results/>.
 8. World Higher Education Database. URL: https://www.whed.net/results_institutions.php.

9. Polianskyi, P. Strimke Padinnia vhoru abo yaki naspravdi mistsia posidaie ukrainska osvita u svitovykh reitynhakh [Rapid Falling Up or What Really Does Ukrainian Education Rank in World Rankings]. URL: <http://education.unlan.net/ukr/detail/192419/10> [in Ukrainian].
9. Полянський П. Стрімке Падіння вгору або які насправді місця посідає українська освіта у світових рейтингах. URL: <http://education.unlan.net/ukr/detail/192419/10>.
10. QS Higher Education System Strength Rankings. URL: <https://www.topuniversities.com/system-strength-rankings/>.
10. QS Higher Education System Strength Rankings. URL: <https://www.topuniversities.com/system-strength-rankings/>.
11. Ministry of Education and Science of Ukraine. Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy na 2021–2031 roky [Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2021–2031]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> [in Ukrainian].
11. МОН України. Стратегія розвитку вищої освіти України на 2021–2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>.
12. Pro nevidkladni zakhody shchodo zabezpechennia funktsionuvannia ta rozvytku osvity v Ukraini: Ukaz prezidenta Ukrainy vid 4.07.2005 № 1013/2005 [On urgent measures to ensure the functioning and development of education in Ukraine: Decree of the President of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013/2005> [in Ukrainian].
12. Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні: Указ президента України від 4.07.2005 № 1013/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013/2005>.
13. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII [On education: Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
13. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
14. MON predstavlylo novu systemu finansuvannia vuziv [Ministry of Education and Science presented a new system of university funding]. URL: https://ukr.lb.ua/society/2020/01/24/448064_mon_predstavilo_novu_sistemu.html [in Ukrainian].
14. МОН представило нову систему фінансування вузів. URL: https://ukr.lb.ua/society/2020/01/24/448064_mon_predstavilo_novu_sistemu.html.
15. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy: Postanova Kabinet Ministriv Ukrainy vid 16.10.2014 № 630 [On approval of the Regulation on the Ministry of Education and Science of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. *Uriadovyi kurier*: ofitsiine vydannia, 03.12.2014, № 225 [in Ukrainian].
15. Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України: Постанова Кабінет Міністрів України від 16.10.2014 № 630. *Урядовий кур'єр*: офіційне видання. 03.12.2014. № 225.
16. Pro Natsionalnu doktrynu rozvytku osvity: ukaz prezidenta Ukrainy vid 17.04.2002 № 347/2002 [On the National Doctrine of Education Development: Decree of the President of Ukraine]. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> [in Ukrainian].
16. Про Національну доктрину розвитку освіти: указ президента України від 17.04.2002 № 347/2002. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
17. Pro zatverdzhennia Poriadku zaluchennia pedahohichnykh, naukovykh, naukovopedahohichnykh pratsivnykiv ta inshykh fakhivtsiv do provedennia zovnishnoho nezalezhnogo otsiniuvannia: Postanova Kabinet Ministriv Ukrainy vid 15.04.2015
17. Про затвердження Порядку залучення педагогічних, наукових, науково-педагогічних працівників та інших фахівців до проведення зовнішнього незалежного оцінювання:

№ 222 [About the statement of the Procedure for involvement of pedagogical, scientific, scientific and pedagogical workers and other experts in carrying out external independent assessment: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. *Uriadovi kurier: ofitsiine vydannia*. 25.04.2015. № 76 [in Ukrainian].

Постанова Кабінет Міністрів України від 15.04.2015 № 222. *Урядовий кур'єр: офіційне видання*. 25.04.2015. № 76.

УДК 65.012.412+316.64:378.1:330.341.1

DOI: 10.30857/2786-5398.2021.3.2

Валентина В. Яценко

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, Україна*

ГНОСЕОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СТРУКТУРНО- ІННОВАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Статтю присвячено дослідженню сутності та специфіки соціальної відповідальності закладів вищої освіти в умовах трансформаційної економіки. Зокрема, наголошується, що за структурно-інноваційних перетворень «техносферна безпека» як готовність до соціальної відповідальності дозволяє реалізувати ідею інтеграції філософських, юридичних, соціологічних та педагогічних підходів щодо розвитку сучасних закладів вищої освіти. Найважливішими чинниками формування соціальної відповідальності при цьому виступають орієнтованість на реалізацію професійної відповідальності, автономія закладів вищої освіти, дотримання принципу свободи вибору та відповідальності в організації дуальної освіти та практико-орієнтованої науково-дослідної діяльності. Гіпотезою дослідження є твердження про те, що гносеологічна сутність становлення та формування соціальної відповідальності закладів вищої освіти в умовах структурно-інноваційних перетворень втілюється в поступове формування «техносферної безпеки». Метою дослідження є визначення гносеологічної сутності становлення та формування соціальної відповідальності закладів вищої освіти в умовах структурно-інноваційних перетворень. Для вирішення поставлених завдань використано такі методи дослідження: історичний аналіз – для дослідження послідовної зміни концепцій соціальної відповідальності вищої школи відповідно до етапів історичного розвитку суспільства; аналіз та синтез – для з'ясування змісту складових системи соціальної відповідальності закладів вищої освіти. Визначено, що технологічною основою послідовної зміни складових соціальної відповідальності вищої школи є ланцюжок «цілі – знання – методи – заходи». У цьому ланцюжку цілі розглядаються як очікувані нормативні результати професійної діяльності; знання, методи, засоби – як здатність (готовність) закладів вищої освіти застосовувати ефективні професійні технології задля досягнення найкращих результатів з урахуванням вимог всіх категорій стейкхолдерів. Доведено, що гносеологічна сутність становлення та формування соціальної відповідальності закладів вищої освіти визначає зміст цілей та якісну своєрідність технологій діяльності відповідно до світоглядних і загальнокультурних цінностей соціуму, а також духовні та морально-етичні норми освітньої діяльності.

Ключові слова: соціальна відповідальність; генеза; заклад вищої освіти.

Валентина В. Яценко

*Коммунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»
Харьковского областного совета, Украина*

ГНОСЕОЛОГИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ СТАНОВЛЕНИЯ И ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ В УСЛОВИЯХ СТРУКТУРНО-ИННОВАЦИОННЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ

Статья посвящена исследованию сущности и специфики социальной ответственности учреждений высшего образования в условиях трансформационной экономики. В частности, отмечается, что в контексте структурно-инновационных преобразований «техносферная безопасность» как готовность к социальной ответственности позволяет реализовать идею интеграции философских, юридических,

социологических и педагогических подходов к развитию современных учреждений высшего образования. Важнейшими факторами формирования социальной ответственности выступают ориентированность на реализацию профессиональной ответственности, автономия учреждений высшего образования, соблюдение принципа свободы выбора и ответственности в организации дуального образования и практико-ориентированной научно-исследовательской деятельности. Гипотезой исследования является утверждение, что гносеологическая сущность становления и формирования социальной ответственности учреждений высшего образования в условиях структурно-инновационных преобразований воплощается в постепенное формирование «техносферной безопасности». Целью исследования является определение гносеологической сущности становления и формирования социальной ответственности учреждений высшего образования в условиях структурно-инновационных преобразований. Для решения поставленных задач использованы следующие методы исследования: исторический анализ – для исследования последовательного изменения концепций социальной ответственности высшей школы в соответствии с этапами исторического развития общества; анализ и синтез – для уточнения содержания составляющих системы социальной ответственности учреждений высшего образования. Определено, что технологической основой последовательного изменения составляющих социальной ответственности высшей школы является цепочка «цели – знание – методы – мероприятия». В этой цепочке цели рассматриваются как ожидаемые нормативные результаты профессиональной деятельности; знания, методы, средства – как способность (готовность) учреждений высшего образования применять эффективные профессиональные технологии для достижения наилучших результатов на основе требований всех категорий стейкхолдеров. Доказано, что гносеологическая сущность становления и формирования социальной ответственности учреждений высшего образования определяет содержание целей и качественную специфику технологий деятельности в соответствии с мировоззренческими и общекультурными ценностями социума, а также духовные и морально-нравственные нормы образовательной деятельности.

Ключевые слова: социальная ответственность; генезис; высшие учебные заведения.

Valentyna V. Yatsenko

**Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy"
of the Kharkiv Regional Council, Ukraine**

**GNOSEOLOGICAL ASPECTS IN BUILDING SOCIAL RESPONSIBILITY
OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF STRUCTURAL
AND INNOVATIVE TRANSFORMATIONS**

The article provides insights into the nature and specifics of social responsibility of higher education institutions in the context of transformational economy. In particular, it is argued that in the frameworks of structural and innovative transformations, technogenic safety as a readiness to be socially responsible, contributes to implementing the idea of integration of philosophical, legal, sociological and pedagogical approaches to enhance the performance of modern higher education institutions. The most critical factors in building social responsibility are the focus on professional responsibility, autonomy of higher education institutions, as well as the compliance with the principle of freedom of choice and responsibility in providing dual education services and applied research. The hypothesis of the study is the statement that in the context of structural and innovative transformations, the gnosological nature of social responsibility of higher education institutions is embodied in gradual building of a technogenic safety paradigm. The research objective is to explore the specifics of social responsibility of higher education institutions from the perspectives of structural and innovative transformations. To attain the study agenda, the following research

methods have been employed: historical analysis – to track successive changes in social responsibility concepts in the area of higher education subject to evolutionary development of society; analysis and synthesis techniques – to reveal the content and structure of a social responsibility framework. The findings demonstrate that a technological background to facilitate successive change in the structure of social responsibility elements is the following chain relationship: goals – knowledge – methods – activities. In this chain, goals are considered as expected professional performance outcomes; knowledge, methods and activities – as the capacity (readiness) of higher education institutions to implement effective professional technologies to attain the best results along with meeting all stakeholders' demands. The summary concludes that the gnoseological implications in building social responsibility in higher education institutions affect the content of goals and the qualitative variety of tools which rely upon worldview and cultural societal values, as well as moral principles and ethical standards of educational activities.

Keywords: social responsibility; genesis; higher education institutions.

Постановка проблеми. Процеси, які у сучасному світі й у суспільстві, об'єктивно ведуть до необхідності усвідомлення ступеня значимості соціальної відповідальності різними суб'єктами суспільно-історичної та соціально-політичної діяльності. Сьогодні багато вчених, фахівці практики говорять про збільшену актуальність проблеми та роль соціальної відповідальності сучасних соціальних інститутів. Соціальна відповідальність є механізмом формування індивідуальної та соціальної суб'єктності її суб'єктів, яка інструментально впливає на вирішення найскладніших соціальних питань, що стосуються як розвитку суспільства в цілому, так і взаємин між державою (в особі її соціальних інститутів) та індивідом.

Соціальна відповідальність відноситься до дій організації, спрямованих на підтримку сталого розвитку суспільства та навколишнього середовища, а також збереження тривалого існування організації шляхом мінімізації негативних та максимізації позитивних впливів на суспільство та навколишнє середовище, за допомогою ініціативної взаємодії та обміну інформацією із зацікавленими сторонами у всіх сферах впливу організації. Соціальна відповідальність відноситься до тих ініціатив закладів вищої освіти (ЗВО), які починаються з виконання законодавчих вимог, але йдуть далі і роблять внесок у прийняття організації суспільством. Доцільно відзначити, що ЗВО отримує прийняття суспільством, тільки дотримуючись національних законів і застосовних міжнародних угод і відповідаючи вимогам і потребам суспільства, що постійно трансформуються, і має безперервно змінювані очікування.

Аналіз останніх досліджень та невирішена частина проблеми. Традиційно у вузькому контексті соціальної відповідальності основним напрямом роботи університетів є сприяння соціально-економічному розвитку регіонів, насамперед через підготовку кадрів та зміцнення потенціалу науки (Д. Чарльз [1], Д. Норт [2], Дж. Кемпбел [3], А. Шотер [4], Е. Фуруботн [5]). Деякі дослідники цілком обґрунтовано розглядають соціальну відповідальність (social responsibility) у широкому аспекті як одну із соціальних функцій університету, підкреслюючи тим самим особливий фокус діяльності університетів: орієнтованість на потреби суспільства в цілому та окремих громадян зокрема (Е. Остром [6]), у тому числі тих, що проживають на окремих територіях або об'єднаних в окремі спільноти (Р. Акерман [7]); активну соціальну позицію університетів щодо своєї території (Дж. Муна [8]). Такі підходи детерміновані результатами аналізу розвитку зарубіжних систем вищої освіти, які обґрунтовують необхідність розробки етики «корпоративної соціальної відповідальності» закладів вищої освіти за принципом бізнес-інститутів – так званий «акціонерний» підхід (stakeholder approach) (К. Девіса [9]), у світлі якого порушується питання про необхідність ширшого трактування поняття «соціальна місія» університетів

(А. Почтовюк [10]). Але досі в науці недостатньо вивчено витoki та генеза послідовності формування соціальної відповідальності вищої освіти як ключового пріоритету національної освітньої політики.

Метою даного дослідження вивчення умов і факторів генези поступового формування соціальної відповідальності в закладах вищої освіти сучасної України, а також визначення сучасних напрямів розвитку соціальної відповідальності в навчальних закладах.

Результати дослідження. Представники ЮНЕСКО, університетів у публікаціях останніх років висвітлюють проблеми розвитку університетської освіти як складової системи вищої освіти у ХХІ столітті. Серед них [1]: масовізація вищої освіти; інтернаціоналізація; фінансова криза університетів та шляхи виходу з неї; диверсифікація вищих навчальних закладів; проблеми якості вищої освіти; новітні технології навчання та проблема відкритості та конкурентоспроможності університетів; вирівнювання національних освітніх систем та роль університетів у цьому процесі; удосконалення управління; соціальна відповідальність університетів [10]. Під соціальною відповідальністю вищої освіти слід розуміти відповідальність закладів вищої освіти, зокрема університетів як соціального інституту перед суспільством за результати та якість своєї професійної діяльності.

Ще в середні століття в основу соціальної відповідальності ЗВО було покладено такі цінності та принципи, як свобода; автономія; освіта, заснована на християнському світогляді; повага до людської індивідуальності; національні цінності; соціальна та інтелектуальна елітарність. Надалі ці риси стали характеристиками «ідеального університету», а сама модель класичного університету змінилася, виникли національні моделі університетів (наприклад, американська, англійська, французька та ін.). Найбільш поширеною у світі стала гумбольдтівська модель університету, основною ознакою якої є поєднання дослідницької та навчальної діяльності.

Аналіз проблеми соціальної відповідальності вищої освіти неможливо без вивчення факторів, які найбільше вплинули на розвиток університетських моделей у ХХ та ХХІ століттях [1]. Найважливішими чинниками змін у функціонуванні класичних університетів є глобалізація, інтернаціоналізація, масовізація вищої освіти, проблема фінансування університетів, використання нових технологій навчання.

В економічній науці (менеджмент) з початку 1950 років до теперішнього часу теорія корпоративної соціальної відповідальності пройшла значну еволюцію від спрямованості як «обов'язок осіб, які приймають рішення, вживати таких дій, які будуть спрямовані не тільки на задоволення власних інтересів, але також на захист і примноження суспільного багатства» [4] до концепції сталого розвитку та корпоративного громадянства, в якій корпоративна відповідальність «ставиться до добровільної відповідальності, що виходить за рамки обов'язкової, та наголошує на рівній важливості соціальної, екологічної та економічної відповідальності корпорації» [11].

Соціально справедлива ідея диференціації університетів щодо рівня їх інноваційності та наукового потенціалу, особливо в умовах збільшення їх чисельності та масовізації вищої освіти, містить у собі небезпеку її девальвації, спричинену високим рівнем корупції в державі. Свого часу за подібних умов в Україні відбулося певне знецінення звання «національного університету».

До нових університетських моделей належить модель «корпоративного університету», який передбачає надання освіти насамперед персоналу певних фірм та корпорацій. Розвиток такої моделі вищої освіти може призвести до недооцінки фундаментальних досліджень, гуманітарних наук, культурологічних програм класичних університетів. У країнах СНД запроваджується модель «регіонального університетського комплексу», яка дозволяє більш ефективно враховувати особливості, потреби та можливості певного регіону при формуванні

його освітньої політики. У системі вищої освіти Франції така ідея реалізована у формі регіональних академій.

До нових моделей альтернативної освіти XXI ст., не передбачає безпосереднього контакту викладача та студента, належить модель «відкритого університету». В Україні така ідея найбільш реалізована у формі заочної освіти, поряд з багатьма соціальними перевагами здобуття вищої освіти в умовах її масовізації та демократизації, містить багато проблем, пов'язаних з невисоким у більшості випадків рівнем якості професійної підготовки, девальвацією знань та освітнього процесу, корупцією. Альтернативна освіта розвивається у напрямі «дистанційної освіти» та «віртуальних університетів». В умовах українського освітнього простору розвиток цього напрямку освіти передбачає вирішення цілої низки правових, економічних, інформаційно-технологічних проблем, що є обов'язковою умовою забезпечення не лише можливості, а й якості вищої освіти, здобутої в такий спосіб.

Входження України до Болонського процесу актуалізувало проблему створення, збереження та розвитку національних українських університетів. Сутність цієї проблеми у діалектиці процесів глобалізації та націоналізації вищої освіти в Україні. Ідея національного університету ґрунтується на національно-культурному фундаменті його діяльності. Відомий дослідник у галузі вищої освіти М. Хельме зазначає, що «університет відіграє суттєву роль у виявленні та збереженні культурно-історичної самобутності» [11, с. 326].

Концепція соціальної відповідальності відображена міжнародним стандартом ISO 26000:2010 Guidance on social responsibility (IDT): «Соціальна відповідальність – це відповідальність організації за вплив її рішень та діяльності на суспільство та навколишнє середовище через прозору та етичну поведінку, яка сприяє сталому розвитку, включаючи здоров'я та добробут суспільства, враховує очікування зацікавлених сторін, відповідає застосовуваному законодавству та узгоджується з міжнародними нормами поведінки, інтегровано в діяльність усієї організації та застосовується у її взаєминах» [6].

На жаль, стрімкий процес девальвації значущості та якості вищої освіти в Україні призвів до того, що випускники університетів не відповідають багатьом вимогам до фахівців з університетською освітою, які склалися ще за радянських часів. Соціально відповідальна вища освіта має забезпечити високий рівень реалізації не лише традиційних – навчальної та дослідницької функцій, а й нових – інноваційної та підприємницької. В умовах українського суспільства особливу увагу треба надати виконанню соціально-відповідальної функції вищої освіти.

Висновки та пропозиції. Громадянським суспільством з давніх часів вивчалися поняття: соціум, суспільство, держава, громадянське суспільство, відповідальність, обов'язок, борг, покарання, засіб, соціальна відповідальність. Проведене дослідження гносеологічного походження категорії «соціальна відповідальність» довело, що у етиці відповідальності світ приймається з його недоліками. В вищій школі України корпоративна соціальна відповідальність пройшла значну еволюцію. Концепція соціальної відповідальності відображена в міжнародному стандарті ISO 26000:2010. Опрацювання похідних ідей соціальної відповідальності вивчалось й у юриспруденції. організація педагогічного процесу прагне розвитку добровільної відповідальності, що виходить за рамки обов'язкової, і підкреслює рівну важливість соціальної, екологічної та економічної відповідальності.

References

Література

1. Charles, D. R. (2005). Universities and Engagement with Cities, Regions and Local Communities. In: <i>Rebalancing the Social and Economic. Learning, Partnership and Place</i>. C. Duke, M. Osborne, B. Wilson (eds.). NIACE. P. 148–150.	1. Charles D. R. Universities and Engagement with Cities, Regions and Local Communities. In: <i>Rebalancing the Social and Economic. Learning, Partnership and Place</i>. C. Duke, M. Osborne, B. Wilson

2. Nort, D. (1997). *Instituty, institucionalnye izmeneniia i funkcionirovanie ekonomiki* [Institutions, Institutional Change and Economic Performance]. Moscow: Nachala. 180 p. [in Russian].
3. Campbell, J. L. (2006). Institutional Analysis and the Paradox of Corporate Social Responsibility. *American Behavioral Scientist*, Vol. 49 (7), P. 925–938.
4. Schotter, A. (1981). *The Economic theory of social institutions*. Cambridge: Cambridge University Press. 177 p.
5. Furubotn, E. G., Rikhter, R. (2005). *Instituty i ekonomicheskaia teoriia: dostizheniia novoi institucion. ekon. teorii* [Institutions and Economics: Advances in New Institutional Economics]. Translation from English ed. V. S. Katkalo, N. P. Drozdova. St. Petersburg: Publishing House of St. Petersburg State University. 702 p. [in Russian].
6. Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge; New York: Cambridge University Press. 280 p.
7. Ackerman, R. W. (1973). How companies respond to social demands. *Harvard Business Review*, № 51 (4), P. 88–98.
8. Moon, J. (2002). Business social responsibility and new governance. *Government and Opposition*, Vol. 37, P. 385–408.
9. Davis, K. (1960). Can business afford to ignore social responsibilities? *California Management Review*, Vol. 2(3), P. 70–76.
10. Pochtoviuk, A. B. (2013). *Profesiino-kvalifikatsiina vidpovidnist yak vektor rozvytku vyshchoi shkoly v interesakh natsionalnoi ekonomiky* [The professional and high quality of the vector of development of the whole school in the interests of the national economy]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriia "Ekonomika": zbirnyk naukovykh prats = Scientific notes of the National University "Ostrozka Academy". Series "Economics": collection of scientific works*, Vol. 24, P. 44–48 [in Ukrainian].
11. Halme, M. (2009). Philanthropy, integration or innovation? Exploring the financial and societal outcomes of different types of corporate responsibility. *Journal of Business Ethics*, Vol. 84 (3), P. 325–339.
- (eds.). NIACE, 2005. P. 148–150.
2. Норт Д. *Институты, институциональные изменения и функционирование экономики*. М.: Начала, 1997. 180 с.
3. Campbell J. L. *Institutional Analysis and the Paradox of Corporate Social Responsibility*. *American Behavioral Scientist*. 2006. Vol. 49(7). P. 925–938.
4. Schotter A. *The Economic theory of social institutions*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981. 177 p.
5. Фуруботн Э. Г., Рихтер Р. *Институты и экономическая теория: достижения новой институцион. экон. теории*. Пер. с англ. под ред. В. С. Каткало, Н. П. Дроздовой. СПб.: Издат. дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2005. 702 с.
6. Ostrom E. *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1990. 280 p.
7. Ackerman R. W. *How companies respond to social demands*. *Harvard Business Review*. 1973. № 51 (4). P. 88–98.
8. Moon J. *Business social responsibility and new governance*. *Government and Opposition*. 2002. Vol. 37. P. 385–408.
9. Davis K. *Can business afford to ignore social responsibilities?* *California Management Review*. 1960. Vol. 2(3). P. 70–76.
10. Почтовіюк А. Б. *Професійно-кваліфікаційна відповідність як вектор розвитку вищої школи в інтересах національної економіки*. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка»: збірник наукових праць. Острог: Вид-во НУ «Острозька академія», 2013. Вип. 24. С. 44–48.
11. Halme M. *Philanthropy, integration or innovation? Exploring the financial and societal outcomes of different types of corporate responsibility*. *Journal of Business Ethics*. 2009. Vol. 84 (3). P. 325–339.

УДК 658.15

DOI: 10.30857/2786-5398.2021.3.3

Ольга І. Кремень, Юлія В. Барвицька
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
Вікторія М. Кремень
Сумський державний університет, Україна
**ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ
ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЇЇ ОЦІНЮВАННЯ**

Статтю присвячено вирішенню теоретико-методичних проблем, пов'язаних із поглибленням розуміння сутності фінансової безпеки підприємства та використанням її вибором науково-методичного інструментарію для її оцінювання. Наголошується, що в умовах сучасного нестабільного економічного середовища діяльність вітчизняних підприємств здійснюється під впливом ризиків та загроз, зумовлених негативною дією зовнішніх та внутрішніх факторів. Доведено, що недостатньо розроблена та необґрунтована система фінансової безпеки суб'єктів бізнесу призводить до значного недоотримання доходів та прибутків, втрати ліквідності, платоспроможності та фінансової незалежності, спричиняє нарощення неаргументованих обсягів дебіторської та кредиторської заборгованостей і, як наслідок, виникнення кризової ситуації. Метою цієї наукової праці є дослідження сучасного аналітичного, фінансово-економічного та статистичного інструментарію оцінювання фінансової безпеки підприємства та визначення його переваг, недоліків та можливості застосування в межах здійснення фінансового менеджменту. Під фінансовою безпекою підприємства запропоновано розуміти такий стан підприємства, який характеризується найбільш ефективним використанням доступних йому ресурсів, рентабельністю діяльності, стійким фінансовим станом, що в сукупності дозволяють суб'єкту господарювання успішно функціонувати, нівелюючи негативний вплив зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих факторів протягом невизначеного періоду часу. Визначено, що для оцінювання фінансової безпеки підприємства доцільно використовувати науково-методичний інструментарій, в основу якого може бути покладено дослідження грошових потоків, оцінка фінансової стійкості, фінансові показники-індикатори, ресурсно-функціональний підхід, а також визначення інтегральних показників. У висновках дослідження резюмується, що з огляду на те, що в різноманітних підходах використовують відмінні один від одного критерії та індикатори (при цьому кожен з них має свої позитивні та негативні риси), для комплексного та інформативного аналізу варто визначати рівень фінансової безпеки досліджуваного суб'єкта господарювання, застосовуючи декілька підходів.

Ключові слова: підприємство; фінансова безпека підприємства; грошові потоки; фінансова стійкість; інтегральний показник.

Ольга И. Кремень, Юлия В. Барвицкая
Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина
Виктория М. Кремень
Сумской государственной университет, Украина
**ФИНАНСОВАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ И НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ИНСТРУМЕНТАРИЙ ЕЕ ОЦЕНИВАНИЯ**

Статья посвящена решению теоретико-методических проблем, связанных с углублением понимания сущности финансовой безопасности предприятия, а также использованием и выбором научно-методического инструментария для его оценивания. Отмечается, что в условиях современной нестабильной экономической ситуации

деятельность отечественных предприятий осуществляется под влиянием рисков и угроз, обусловленных негативным действием внешних и внутренних факторов. Доказано, что недостаточно разработанная и необоснованная система финансовой безопасности субъектов бизнеса приводит к значительному недополучению доходов и доходов, потере ликвидности, платёжеспособности и финансовой независимости, влечёт за собой наращивание неаргументированных объёмов дебиторской и кредиторской задолженностей и, как следствие, возникновение кризисной ситуации. Целью этой научной работы является исследование современного аналитического, финансово-экономического и статистического инструментария оценивания финансовой безопасности предприятия и определение его преимуществ, недостатков и возможности применения в рамках финансового менеджмента. Под финансовой безопасностью предприятия предложено понимать такое состояние предприятия, которое характеризуется наиболее эффективным использованием доступных ему ресурсов, рентабельностью деятельности, устойчивым финансовым состоянием, что в совокупности позволяют субъекту хозяйствования успешно функционировать, нивелируя негативное влияние внешних и внутренних дестабилизирующих факторов в течение неопределённого периода времени. Определено, что для оценивания финансовой безопасности предприятия целесообразно использовать научно-методический инструментарий, в основу которого могут быть положены исследование денежных потоков, оценка финансовой устойчивости, финансовые показатели-индикаторы, ресурсно-функциональный подход, а также определение интегральных показателей. В выводах исследования резюмируется, что учитывая, что в различных подходах используют отличные друг от друга критерии и индикаторы (при этом каждый из них имеет свои положительные и отрицательные черты), для комплексного и информативного анализа следует определять уровень финансовой безопасности изучаемого субъекта хозяйствования, применяя несколько подходов.

Ключевые слова: предприятие; финансовая безопасность предприятия; денежные потоки; финансовая устойчивость; интегральный показатель.

Olha I. Kremen, Julia V. Barvitska
Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine
Viktoriia M. Kremen
Sumy State University, Ukraine

**A RESEARCH AND METHODOLOGICAL TOOLKIT
TO ASSESS THE ENTERPRISE FINANCIAL SECURITY**

The article attempts to tackle theoretical and methodological issues related to enhanced understanding of the nature of enterprise financial security as well as the use and the selection of research and methodological tools for its evaluation. An emphasis is put that in the current vulnerable economic environment, domestic enterprises are greatly challenged by a wide range of risks and threats caused by a number of negative effects from external and internal factors. It is argued that the lack of argument and consistency in building a robust financial security framework for business entities might translate into a drop in revenues and profits, loss of liquidity, solvency and financial independence, along with spurring unreasonable amounts of receivables and payables and, consequently, triggering a crisis situation. The purpose of this research is to explore modern analytical, financial, economic and statistical tools to assess the enterprise financial security and to enclose its advantages, disadvantages and applicability in the financial management context. Within the scope of this research, the enterprise financial security is viewed as a particular enterprise state characterized by the most efficient use of resources, profitability, and financial stability which acting together contribute to gaining a successful business performance, eliminating

the negative effects from external and internal destabilizing factors over an indefinite period of time. According to the research findings, to assess the enterprise financial security, it is suggested employing a research and methodological toolkit based on the cash flow analysis, evaluation of financial stability, financial indicators, resource-based and functional approach, as well as implementation of integrated indicators. The conclusions of the study resume that given the different criteria and indicators embedded in different approaches (each of them having its pros and cons), to render a comprehensive and informative analysis, using a number of approaches to assess the level of enterprise financial security sounds reasonable enough and thus is strongly recommended.

Keywords: *enterprise; enterprise financial security; cash flows; financial stability; integrated indicator.*

Постановка проблеми. В умовах сучасного нестабільного економічного середовища діяльність вітчизняних підприємств здійснюється під впливом ризиків та загроз, пов'язаних із негативною дією зовнішніх та внутрішніх факторів. Недостатньо розроблена та необґрунтована система фінансової безпеки суб'єктів бізнесу призводить до значного недоотримання доходів та прибутків, втрати ліквідності, платоспроможності та фінансової незалежності, спричиняє нарощення необґрунтованих обсягів дебіторської та кредиторської заборгованостей і, як наслідок, виникнення кризової ситуації. Починаючи з 2020 року суттєвий негативний вплив на фінансову безпеку підприємств, особливо транспортної галузі, має впровадження обмежень, пов'язаних з пандемією Covid-19. Тому досить важливого теоретичного та практичного значення набуває розробка та реалізація дієвої системи управління рівнем фінансової безпеки підприємств, пріоритетними цілями якої є своєчасне виявлення та нівелювання непередбачуваних обставин, що зумовлюють фінансову дестабілізацію на підприємствах.

Аналіз останніх досліджень та невирішена частина проблеми. В загальному розумінні сутність фінансової безпеки підприємства розглядають як механізм, що з одного боку, забезпечує стабільність фінансової системи суб'єкта шляхом використання захисних фінансових інструментів, а з іншого – забезпечує її ефективність шляхом організації раціонального використання фінансових ресурсів [1].

Підходи науковців до визначення сутності фінансової безпеки підприємства дещо відрізняються. Такі вчені як О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко [2], І.А. Бланк [3], Е.О. Пономаренко [4] визначають фінансову безпеку як такий стан розвитку підприємства, що характеризується збалансованістю, стійкістю, стабільністю функціонування. М.М. Бердар [5] підходить до визначення фінансової безпеки підприємства через характеристику його здатності забезпечувати безперервну господарську діяльність за рахунок оптимізації використання фінансових ресурсів. О.А. Кириченко, І.В. Кудря [6], Ю.В. Лаврова [7], визначаючи фінансову безпеку підприємства, роблять акцент на захищеності його фінансових інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Незважаючи на різноплановість та глибину проведених досліджень, на сьогоднішній день залишається невирішеною проблема оцінювання фінансової безпеки підприємства та обґрунтованого вибору науково-методичного інструментарію щодо її оцінювання.

Метою наукової роботи було дослідити сучасний аналітичний, фінансово-економічний та статистичний інструментарій оцінювання фінансової безпеки підприємства та визначити його переваги, недоліки та можливості застосування в умовах здійснення фінансового менеджменту.

Результати дослідження. Фінансова безпека підприємства є складовою частиною його економічної безпеки. Вона посідає особливе місце в загальній системі, оскільки впливає

абсолютно на всі сфери діяльності суб'єкта господарювання. Це пояснюється тим, що рівень фінансової безпеки підприємства визначає можливість забезпечувати інші складові економічної безпеки, а зміни в будь-якій сфері його діяльності в кінцевому результаті відображаються на його фінансовій безпеці.

Варто відмітити, що найсуттєвішими характеристиками поняття «фінансова безпека підприємства» є: здатність суб'єкта господарювання протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам за рахунок стійкого фінансового стану, ефективного використання наявних корпоративних ресурсів та підвищувати рівень фінансової стійкості в динаміці. Отже, під «фінансовою безпекою підприємства» пропонуємо розуміти такий стан підприємства, який характеризується найбільш ефективним використанням доступних йому ресурсів, рентабельністю діяльності, стійким фінансовим станом, що в сукупності дозволяють суб'єкту господарювання успішно функціонувати, нівелюючи негативний вплив зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих факторів протягом невизначеного періоду часу.

Проаналізувавши ряд вітчизняних та зарубіжних джерел щодо існуючих підходів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства [8], можна зробити висновок, що існує значна кількість методів, які застосовуються для визначення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання, проте узагальнивши, всі їх можна розділити на декілька груп:

- на основі дослідження грошових потоків;
- на основі оцінювання фінансової стійкості;
- на основі фінансових показників-індикаторів;
- на основі ресурсно-функціонального підходу;
- на основі визначення інтегральних показників.

Підхід оцінки рівня фінансової безпеки підприємства на основі дослідження грошових потоків пропонується здійснювати на основі дослідження саме показника чистого грошового потоку в розрізі видів фінансово-господарської діяльності організації за допомогою розробленої матриці динамічної фінансової рівноваги. Науковці обумовлюють такий підхід тим, що показник чистого грошового потоку є одним із головних індикаторів результативності господарської діяльності підприємства та визначає його фінансовий стан.

Підхід оцінки рівня фінансової безпеки суб'єкта підприємництва на основі фінансової стійкості був запропонований С.М. Ілляшенком [9]. Автор методики пропонує здійснювати оцінку на основі аналізу фінансової стійкості підприємства, що визначається достатністю оборотних коштів (власних або запозичених) для здійснення своєї діяльності, зокрема, для формування запасів та покриття витрат на господарську діяльність підприємства [10].

В залежності від співвідношення між власних і позикових оборотних коштів та запасами і витратами на господарську діяльність підприємства автор виділяє п'ять зон фінансової стійкості, що відповідає п'яти рівням фінансової безпеки підприємства, – абсолютна, нормальна, нестійка, критична і кризова.

Щодо підходу оцінки рівня фінансової безпеки підприємства на основі фінансових показників індикаторів, то ряд науковців пропонують оцінювати фінансову безпеку підприємства на основі розрахунку та аналізу загального стану фінансової діяльності підприємства. Науковці виділяють наступні групи аналітичних фінансових індикаторів: показники платоспроможності, коефіцієнти оцінки фінансової стійкості підприємства, показники ділової активності та рентабельності (прибутковості) досліджуваного суб'єкта господарювання [11].

Процедура оцінки фінансової безпеки підприємства на основі вищезазначеного підходу в узагальненому вигляді має включати такі основні етапи:

- відбір показників, які по своєму змісту охоплюють всі ключові моменти фінансової діяльності підприємства;

- визначення їх порогових значень;
- проведення аналізу показників та їх відхилень від порогових значень і визначення загроз фінансовій безпеці підприємства;
- розробка заходів для нейтралізації загроз.

Ресурсно-функціональний підхід оцінки рівня фінансової безпеки підприємства К.С. Горячева [12] визначає як оцінку фінансової безпеки в розрізі таких складових: бюджетної, грошово-кредитної, валютної, банківської, інвестиційної, фондової та страхової. Ця оцінка базується на фінансово-аналітичних коефіцієнтах та їх вагах. Загальний рівень фінансової безпеки на основі зазначеного підходу визначається на основі узагальнюючого показника, який обчислюється виходячи із інтегральних значень бюджетної, грошово-кредитної, валютної, банківської, інвестиційної, фондової та страхової та їх ваг.

На конкретних підприємствах у той чи інший час можуть бути «включені» до фінансової діяльності не всі наведені вище функціональні підсистеми (складові) або їхні частки. У такому разі індикатор за цією складовою або її часткою дорівнюватиме 0. При цьому, чим менше підсистем беруть участь у складі фінансової безпеки, тим нижчим буде її рівень, а зі збільшенням кількості складових до 7 рівень фінансової безпеки стане максимальним.

Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства на основі визначення інтегрального показника є найбільш інформативним і досконалим підходом, що в свою чергу робить його найпопулярнішим серед інших. Як зазначалося у попередніх методиках, для більш комплексної та достовірнішої оцінки всі вони в завершенні використовують певний інтегральний показник.

Для формування інтегральних показників при визначенні рівнів фінансової безпеки підприємства можна застосовувати такі методи:

- метод сум – комплексна оцінка проводиться шляхом підсумовування фактичних значень показників або їх темпів зростання щодо бази порівняння. Одиничні оцінки показників фінансової безпеки визначаються на основі зіставлення їх фактичних значень базовими з урахуванням напрямів їх позитивних змін. Так, оцінки показників набувають значення більше 1, якщо спостерігається поліпшення показника аналізованого періоду порівняно з базовим, або менше 1 у разі погіршення значення показника

- метод рівня розвитку – алгоритм побудови рівневої оцінки фінансової безпеки відповідно до даного методу включає такі етапи: формування матриці початкових даних; стандартизація значень показників; формування «еталону розвитку»; формування матриці відстаней між окремими об'єктами й еталоном; розрахунок значень інтегрального показника. Інтегральний показник рівня економічної безпеки є позитивною величиною, набуває значення в діапазоні від 0 до 1. Подальше синтезування оцінок рівнів складових економічної безпеки підприємства, отриманих методом сум і рівня розвитку, у єдиний інтегральний показник проводиться за допомогою середньої арифметичної величини

- метод оцінки середньою геометричною – базується на розрахунку коефіцієнтів для оцінюваних показників, значення коефіцієнтів коливається від 0 до 1. За одиницю береться значення, що відповідає найбільш високому рівню конкретного показника. Узагальнювала оцінка рівня економічної безпеки розраховується за формулою середньої геометричної величини.

Кожен з вищерозглянутих підходів до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства має свої особливості, а відповідно певні переваги та недоліки (табл. 1).

Отже, розглянувши та проаналізувавши існуючі підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства можна зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку провести діагностику рівня фінансової безпеки досить проблематично, оскільки у різноманітних

підходах використовують відмінні один від одного критерії та індикатори, а відповідно кожен з них має свої позитивні та негативні риси. Визначаючи рівень фінансової безпеки тим чи іншим методом, ми не отримуємо достовірної оцінки, тому для більш комплексного та інформативного аналізу необхідно визначати рівень фінансової безпеки досліджуваного суб'єкта господарювання системою запропонованих методик.

Таблиця 1

Переваги та недоліки підходів до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства

Назва підходу	Переваги підходу	Недоліки підходу
Оцінки рівня фінансової безпеки на основі дослідження його грошових потоків	детально розглядаються видатки та доходи підприємства за всіма видами діяльності	охоплює не всі сфери, що впливають на рівень фінансової безпеки досліджуваного суб'єкта
Оцінки рівня фінансової безпеки підприємства на основі фінансової стійкості	метод є легким у розрахунках та детально розглядає власні та позикові оборотні кошти суб'єкта господарювання	враховує лише платоспроможність досліджуваного підприємства та нівелює ряд важливих аспектів фінансової діяльності організації
Оцінки рівня фінансової безпеки на основі фінансових показників індикаторів	є простими для розрахунку і розуміння, повністю і комплексно охоплюють всі сторони фінансової діяльності підприємства	відсутність чітко визначених еталонних значень індикаторів фінансової безпеки
Ресурсно-функціональний підхід оцінки рівня фінансової безпеки підприємства	базується на системному підході оцінки рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства розглядаючи її кожна функціональну складову	підхід може бути або дуже широким (коли процес забезпечення фінансової безпеки; зводиться до оцінки використання всіх ресурсів на підприємстві), або дуже вузьким (коли оцінюється достатність тільки оборотних коштів для провадження виробничо-збутової діяльності)
Оцінка рівня фінансової безпеки на основі визначення інтегрального показника	підхід є більш інформативним в порівнянні з іншими методами	складний в розрахунках та суб'єктивність оцінки що спровокована використанням експертного опитування

Джерело: авторська розробка.

Висновки та пропозиції. Під «фінансовою безпекою підприємства» пропонуємо розуміти такий стан підприємства, який характеризується найбільш ефективним використанням доступних йому ресурсів, рентабельністю діяльності, стійким фінансовим станом, що в сукупності дозволяють суб'єкту господарювання успішно функціонувати, нівелюючи негативний вплив зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих факторів протягом невизначеного періоду часу.

Для оцінювання фінансової безпеки підприємства використовують науково-методичний інструментарій, в основу якого може бути покладено дослідження грошових потоків, оцінювання фінансової стійкості, фінансові показники-індикатори, ресурсно-функціональний підхід, визначення інтегральних показників. У різноманітних підходах використовують відмінні один від одного критерії та індикатори, а відповідно кожен з них має свої позитивні та негативні риси.

References

Література

1. Mulyk, Ya. I. (2013). Sutnist ponyattya "finansova bezpeka pidpryyemstva": systematyzatsiya naukovykh pohlyadiv [The essence of the concept of "financial security of the enterprise": systematization of scientific views]. *Collection of scientific works of VNAU. Series: Economic Sciences*, № 3 (80), P. 195–206 [in Ukrainian].
1. Мулик Я. І. Сутність поняття "фінансова безпека підприємства": систематизація наукових поглядів. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки*. 2013. № 3 (80). С. 195–206.
2. Arefieva, O. V., Kuzenko, T. B. (2009). Ekonomichni osnovy formuvannya finansovoyi skladovoyi ekonomichnoyi bezpeky [Economic bases of formation of a financial component of economic safety]. *Actual Problems of Economics*, № 1, P. 98–103 [in Ukrainian].
2. Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 1. С. 98–103.
3. Blank, I. A. (2009). Upravlinnya finansovoyu bezpekoyu pidpryyemstva [Management of financial security of the enterprise]. Kyiv: Elha, Nika-Tsentr. 784 p. [in Ukrainian].
3. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2009. 784 с.
4. Ponomarenko, O. E. (2010). Teoretychni aspekty finansovoyi bezpeky pidpryyemstv [Theoretical aspects of financial security of enterprises]. *Economics of development*, № 1 (53), P. 77–80 [in Ukrainian].
4. Пономаренко О. Е. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємств. *Економіка розвитку*. 2010. № 1 (53). С. 77–80.
5. Berdar, M. M. (2011). Zabezpechennya finansovoyi bezpeky subyektiv pidpryyemnytstva [Ensuring the financial security of business entities]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economy*, Iss. 124–125, P. 73–76 [in Ukrainian].
5. Бердар М. М. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2011. Вип. 124–125. С. 73–76.
6. Kyrychenko, O. A., Kudria, I. V. (2009). Vdoskonalennya upravlinnya finansovoyu bezpekoyu pidpryyemstv v umovakh finansovoyi kryzy [Improving the management of financial security of enterprises in the financial crisis]. *Investments: practice and experience = Investments: practice and experience*, № 10, P. 22–26 [in Ukrainian].
6. Кириченко О. А., Кудря І. В. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 10. С. 22–26.
7. Lavrova, Yu. V. (2011). Finansova bezpeka pidpryyemstva: klasyfikatsiya zahroz [Financial security of the enterprise: classification of threats]. *Economic analysis*, № 9, Part 2, P. 274–277 [in Ukrainian].
7. Лаврова Ю. В. Фінансова безпека підприємства: класифікація загроз. *Економічний аналіз*. 2011. № 9. Ч. 2. С. 274–277.
8. Ivashchenko, I. V. (2016). Teoretychni osnovy otsinky rivnya finansovoyi bezpeky pidpryyemstva [Theoretical bases of an estimation of a level of financial safety of the enterprise]. *Bulletin of Zaporizhia National University*, № 1 (29), P. 148–155 [in Ukrainian].
8. Іващенко І. В. Теоретичні основи оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2016. № 1 (29). С. 148–155.
9. Ilyashenko, S. N. (2003). Sostavlyayushchye ekonomicheskoy bezopasnosti predpryyatyua y podkhody k ykh otsenke [Components of the economic safety of the enterprise and approaches to their evaluation].
9. Ілляшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке.

- economic security of an enterprise and approaches to their assessment]. *Actual Problems of Economics*, № 3, P. 12–19 [in Russian].
10. Malyk, O. V. (2013). Pokaznyky otsinky finansovoyi bezpeky pidpryyemstv: kryteriyi ta determinantni kharakterystyky [Indicators for assessing the financial security of enterprises: criteria and determinant characteristics]. *Bulletin of Khmelnytsky National University. Series: Economic Sciences*, № 5, Vol. 1, P. 263–267 [in Ukrainian].
11. Mohylina, L. A. (2014). Naukovo-metodychni zasady otsinyuvannya rivnya finansovoyi bezpeky promyslovykh pidpryyemstv Ukrayiny [Scientific and methodological principles of assessing the level of financial security of industrial enterprises of Ukraine]. *Actual Problems of Economics*, № 1, P. 203–210 [in Ukrainian].
12. Horyacheva, K. S. (2003). Informatsiyno-analitychne zabezpechennya finansovoyi bezpeky pidpryyemstva [Information and analytical support of financial security of the enterprise]. *Actual Problems of Economics*, № 9, P. 43–49 [in Ukrainian].
- Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 3. С. 12–19.
10. Малик О. В. Показники оцінки фінансової безпеки підприємств: критерії та детермінантні характеристики. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2013. № 5. Т. 1. С. 263–267.
11. Могиліна Л. А. Науково-методичні засади оцінювання рівня фінансової безпеки промислових підприємств України. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 1. С. 203–210.
12. Горячева К. С. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 9. С. 43–49.

УДК 005.52:[339.137.2:658.1]:33.012.324

DOI: 10.30857/2786-5398.2021.3.4

Марія О. Бордюк, Валерія Г. Щербак

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
**АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ
НА ПРИКЛАДІ ТОВ «МЕДІГРАН»**

Статтю присвячено обґрунтуванню необхідності переосмислення змін у системі управління суб'єктами господарювання, що зумовлено, насамперед, сучасними проявами характеру конкуренції та відсутністю ефективного конкурентного середовища, низьким рівнем конкурентоспроможності та низькою інноваційною здатністю. На прикладі підприємства «Медігран» досліджено основні етапи розвитку конкурентоспроможності малих підприємств. Визначено таку послідовність основних етапів розвитку: основне фінансове планування, планування на основі прогнозу, планування, орієнтоване на зовнішнє середовище, стратегічний менеджмент, моніторинг на підприємстві. Гіпотеза дослідження полягає у виконанні аналізу та оцінюванні етапів розвитку конкурентоспроможності, її підвищенні з урахуванням особливостей зовнішнього і внутрішнього середовища. Метою дослідження є аналізування сутності та оцінювання конкурентоспроможності компанії «Медігран», визначення особливостей забезпечення конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах. Проведений аналіз управлінських технологій визначив ефективний інструмент управління конкурентоспроможністю компанії «Медігран», який доцільно використовувати на основі ситуаційного підходу. Доведено, що успішна імплементація адміністративних технологій у стратегічному управлінні конкурентоспроможністю підприємства, реалізація потенціалу збільшення виробництва, розвиток технічних компонентів, формування конкурентної переваги забезпечать синергетичний ефект. Наголошується, що для створення стійкої конкурентної переваги необхідно визначити пріоритетні джерела конкурентних переваг, сформувані досконалі можливості, додати цінність і створити нові фундаментальні компетенції, а також використовувати бенчмаркінг, подолати організаційну інерцію, своєчасно виявляти застарілі знання, навички та процеси.

Ключові слова: конкурентоспроможність; етапи розвитку конкурентоспроможності; планування на основі прогнозу; стратегічний менеджмент; ТОВ «Медігран».

Мария А. Бордюк, Валерия Г. Щербак

Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина
**АНАЛИЗ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ
НА ПРИМЕРЕ ООО «МЕДИГРАН»**

Статья посвящена обоснованию необходимости переосмысления изменений в системе управления субъектами хозяйствования, что обусловлено, прежде всего, современными проявлениями характера конкуренции и отсутствием эффективной конкурентной среды, низким уровнем конкурентоспособности и низкой инновационной способностью. На примере предприятия «Медигран» исследованы основные этапы развития конкурентоспособности малых предприятий. Определена следующая последовательность основных этапов развития: основное финансовое планирование, планирование на основе прогноза, планирование, ориентированное на внешнюю среду, стратегический менеджмент, мониторинг на предприятии. Гипотеза исследования состоит в выполнении анализа и оценивания этапов развития конкурентоспособности, её повышении с учётом особенностей внешней и внутренней среды. Целью исследования

является анализ сущности и оценивание конкурентоспособности компании «Медигран», определение особенностей обеспечения конкурентоспособности предприятия в современных условиях. Проведённый анализ управленческих технологий определил эффективный инструмент управления конкурентоспособностью компании Медигран, который целесообразно использовать на основе ситуационного подхода. Доказано, что успешная имплементация административных технологий в стратегическом управлении конкурентоспособностью предприятия, реализация потенциала увеличения производства, развитие технических компонентов, формирование конкурентного преимущества обеспечат синергетический эффект. Отмечается, что для создания устойчивого конкурентного преимущества необходимо определить приоритетные источники конкурентных преимуществ, сформировать совершенные возможности, добавить ценность и создать новые фундаментальные компетенции, а также использовать бенчмаркинг, преодолеть организационную инерцию, своевременно выявлять устаревшие знания, навыки и процессы.

Ключевые слова: конкурентоспособность; этапы развития конкурентоспособности; планирование на основе прогноза; стратегический менеджмент; ООО «Медигран».

Mariia O. Bordiuk, Valeriia G. Shcherbak
Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine
**A SURVEY ON SMALL BUSINESS COMPETITIVENESS:
A MEDIGRAN Ltd CASE STUDY**

The article is an attempt to provide argument towards the need to rethink changes in the management framework of a business entity associated primarily with modern manifestations of competition and the lack of an effective competitive environment, as well as weak competitive edge and poor innovation capacity. Based on the Medigran company, the study explores key stages of competitiveness development in small businesses along with suggesting the following successive development phases: basic financial planning, forecast-based planning, planning focused on the external environment, strategic management, company internal monitoring. The hypothesis of the study is to offer insights and evaluate competitiveness development stages as well as efforts to its enhancing subject to the external and internal environment specifics. The purpose of the study is to explore the nature and assess the Medigran competitiveness, and to identify its core advantages to gain the company competitiveness in modern business settings. An in-depth analysis of management practices has enabled to identify an effective tool to manage the Medigran's competitiveness based on the use of a situational approach. It is argued that successful implementation of administrative technologies in the context of strategic management of the company competitiveness, sales boosting policies, developing technical support, and creating competitive advantages will ultimately provide a synergistic effect. The findings demonstrate that to gain sustainable competitive advantages, it is critical to identify their priority sources, create promising opportunities, add value and build new fundamental competencies, as well as employ benchmarking, overcome organizational inertia, timely detect and update outdated knowledge, skills and processes.

Keywords: competitiveness; competitiveness development stages; forecast-based planning; strategic management; Medigran Ltd.

Постановка проблеми. Сучасний прояв характеру конкуренції та відсутність ефективного конкурентного середовища, низький рівень конкурентоспроможності та низька інноваційна здатність зумовлює необхідність переосмислення змін у системі управління суб'єктами господарювання.

Аналіз останніх досліджень та невирішена частина проблеми. Сучасні дослідження конкурентоспроможності підприємств здійснюються в напрямку визначення змісту та оцінки конкурентоспроможності. Дослідженню питання конкурентоспроможності присвячені публікації: А. Загороднього, В. Чубай [1], Б. Гузар, О. Цикалюк [2], М. Портера [3], С. Клименко [4], І. Франів, Л. Коваль, Р. Русин-Гриник [5], О. Янкового [6], Л. Ганущак-Єфіменко, В. Щербак, О. Гуліна [8], Ю. Заруби [10]. Більшість робіт було присвячено вивченню формування конкурентних переваг підприємства, але необхідні подальші дослідження для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності та стратегічного управління конкурентоспроможністю.

Мета статті. Дослідити сутність та оцінити конкурентоспроможність компанії «Медігран», визначити особливості забезпечення конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах.

Результати дослідження.

Чотири етапи розвитку конкурентоспроможності підприємства «Медігран»:

Фаза I: Основне фінансове планування.

Більшість компаній простежують витоки формальної системи планування до процесу щорічного бюджетування, де все зводиться до фінансової проблеми. Процедури розробляються для прогнозування доходів, витрат та потреб у капіталі та визначення лімітів бюджетів витрат щорічно. Інформаційні системи звітують про функціональні показники порівняно з бюджетними цілями.

Компанії фази I часто демонструють потужні бізнес-стратегії, але вони рідко формалізовані. Натомість вони існують. Єдиним конкретним показником існування бізнес-стратегії може бути прогнозований темп зростання прибутку, який періодично кваліфікується за певними цілями боргу/власного капіталу або іншими чіткими фінансовими цілями.

Якість стратегії фази I багато в чому залежить від генерального директора та топ-команди. Чи дійсно вони знають товари та ринки своєї компанії та чи добре розуміють, що робитимуть основні конкуренти далі? Виходячи зі своїх знань про власну структуру витрат, чи можуть вони оцінити, який вплив буде на зміну маркетингу, їх систему дистрибуції чи їхню збутову силу? Якщо так, і якщо вони не планують зростання бізнесу за традиційні межі, можливо, їм не знадобиться створювати дорогий апарат планування.

II фаза: Планування на основі прогнозу.

Однак складності у більшості великих підприємств вимагають більш чіткого документування чітко зрозумілих стратегій Фази I. Кількість обслуговуваних товарів та ринків, необхідна ступінь технологічної витонченості та складні економічні системи значно перевищують інтелектуальне розуміння будь-яких керівників.

Коли скарбники намагаються оцінити потреби в капіталі та розмінити альтернативні плани фінансування, вони та їх співробітники екстраполюють минулі тенденції та намагаються передбачити майбутній вплив політичних, економічних та соціальних сил. Таким чином починається друга фаза планування на основі прогнозу. Найбільш довгострокове або стратегічне планування сьогодні – це Фаза II.

Спочатку таке планування відрізняється від річного бюджету лише тривалістю його часових рамок. Однак дуже скоро реальний світ відлякує планувальників, відрізняючись від їх прогнозів.

У відповідь, планувальники, як правило, звертаються за більш досконалими інструментами прогнозування, включаючи аналіз тенденцій та регресійні моделі та, врешті-решт, комп'ютерне моделювання. Вони досягають певного вдосконалення, але недостатньо. Рано чи пізно плани, засновані на прогнозних моделях, не в змозі сигналізувати про великі

зрушення в навколишньому середовищі, які не тільки здаються очевидними після цього факту, але й мають великий і, як правило, негативний вплив на корпоративне багатство.

Тим не менше, фаза II підвищує ефективність прийняття стратегічних рішень. Це змушує керівництво протистояти довготерміновим наслідкам рішень та обмірковувати потенційний вплив на бізнес, який можна помітити за поточними тенденціями, задовго до того, як ефекти будуть помітні в поточних звітах про прибутки та збитки. Питання, які стосуються планів, орієнтованих на прогнози – наприклад, вплив інфляції на майбутні потреби в капіталі або на межі іноземних виробників на внутрішньому ринку – часто призводять до своєчасних бізнес-рішень, що зміцнюють довгострокову конкурентну позицію компанії.

Один з найбільш плідних побічних продуктів II фази – ефективний розподіл ресурсів. Під тиском довгострокових обмежень ресурсів планувальники навчаються встановлювати циркуляційний потік капіталу та інших ресурсів серед бізнес-підрозділів. Основним інструментом є аналіз портфеля, пристрій для графічного впорядкування диверсифікованого бізнесу компанії за двома аспектами: конкурентоспроможність та привабливість ринку.

Однак, як це практикує компанія II фази, аналіз портфеля має тенденцію статичного та орієнтованого на поточні можливості, а не на пошук варіантів. Більше того, вона є детермінованою, тобто позиція бізнесу на матриці використовується для визначення відповідної стратегії відповідно до узагальненої формули. А компанії II фази зазвичай розглядають позиціонування портфеля як кінцевий продукт стратегічного планування, а не як вихідний пункт.

Системи II фази також добре справляються з аналізом довгострокових тенденцій та встановленням цілей (наприклад, підвищення продуктивності праці або кращого використання капіталу). Але замість того, щоб виводити ключові бізнес-проблеми на поверхню, вони часто приховують їх під масою даних. Більше того, системи Фази II можуть мотивувати менеджерів у неправильному напрямку; як програма компенсаційного заохочення, так і неформальні винагороди та цінності зазвичай зосереджені на коротко- та середньостроковій операційній діяльності за рахунок довгострокових цілей. Підсумовуючи, планування фази II занадто легко стає механічною рутиною, оскільки менеджери просто копіюють план минулого року, вносять деякі корективи щодо зниження продуктивності та продовжують трендові лінії ще на 12 місяців у майбутньому.

Фаза III: Планування, орієнтоване на зовнішнє середовище.

В умовах швидких змін, події можуть заставити прогнози ринку бути застарілими майже за ніч. Неодноразово переживаючи подібні розчарування, планувальники починають втрачати віру в прогнозування і натомість намагаються зрозуміти основні явища на ринку, що сприяють змінам. Результатом цього є часто нове розуміння ключових факторів успіху бізнесу та новий рівень ефективності планування, фаза III.

На цій фазі розподіл ресурсів є і динамічним, і творчим. Тепер планувальники Фази III шукають можливості перевести фокус бізнесу на матриці портфолію в більш привабливий сектор, або шляхом розвитку нових бізнес-можливостей, або шляхом переробки ринку, щоб краще відповідати сильним сторонам своїх компаній.

Одна стратегія, виведена із зовнішньої точки зору, була розроблена американським виробником промислових товарів. Коли продажі в одній з основних її лінійок швидко зменшилися після впровадження нового, якісного конкурентного продукту, він вирішив з'ясувати причину. Шляхом опитування на місцях з клієнтами було виявлено, що слайд продажів майже закінчився, що конкуренти не усвідомлювали. Оскільки продажі товару знизилися на декількох основних ринках, де не було доступної економічно вигідної альтернативи, він вирішив надати більше підтримки за цією лінійкою продуктів.

Фаза IV: Стратегічний менеджмент.

Фаза IV об'єднує стратегічне планування та управління в єдиний процес. Лише невелика кількість компаній, чітко керуються стратегічно, і всі вони – багатонаціональні, диверсифіковані виробничі корпорації. Завдання планування для потреб сотень різних підприємств, що швидко розвиваються, що обслуговують тисячі продуктів/ринків у десятках різних національних середовищ, підштовхнуло їх до створення складних, унікально ефективних методів планування. Однак, не стільки техніка планування роз'єднує ці організації, скільки навколишня ретельність, з якою керівництво пов'язує стратегічне планування з прийняттям оперативних рішень. Це значною мірою здійснюється за допомогою трьох механізмів:

1. Рамка планування, яка перетинає організаційні межі та полегшує прийняття стратегічних рішень щодо груп клієнтів та ресурсів.
2. Процес планування, який стимулює підприємницьке мислення.
3. Корпоративна система цінностей, яка посилює прихильність менеджерів з продажу до стратегії компанії.

Висновки та пропозиції. Конкуреноспроможність стає вирішальним фактором успішного управління і передбачає використання інноваційних методів, адаптованих до сучасного ринку. Аналіз управлінських технологій визначив ефективний інструмент управління конкуреноспроможністю компанії «Медігран», який доцільно використовувати на основі ситуаційного підходу. На основі успішного використання адміністративних технологій у стратегічному управлінні конкуреноспроможністю підприємства, реалізація потенціалу збільшення виробництва, розвиток технічних компонентів, формування конкурентної переваги забезпечать синергетичний ефект.

Щоб створити стійку конкурентну перевагу, необхідно визначити пріоритетні джерела конкурентних переваг, сформувані досконалі можливості, додати цінність і створити нові фундаментальні компетенції, використовувати бенчмаркінг, подолати організаційну інерцію, своєчасно виявляти застарілі знання, навички та процеси.

Зміцнення конкуреноспроможних позицій підприємства базується на системному аналізі стратегічної позиції підприємства та визначенні заходів на основі певного розриву між стратегією та потенціалом підприємства. Інновації є основним засобом досягнення стратегічних цілей організації. Основою інноваційної конкурентної переваги є: абсолютно нові продукти, передові процеси чи методи, маркетингові інновації, організаційні та управлінські зміни.

References

Література

1. Zahorodnii, A. H., Chubai, V. M. (2007). Otsiniuvannia konkurentospromozhnosti innovatsiinoi produktsii v protsesi vyboru innovatsiinoi stratehii pidpriemstva [Assessing the competitiveness of innovative products in the process of choosing an innovative strategy of the enterprise]. <i>Finansy Ukrainy = Finance of Ukraine</i>, № 1, P. 99–110 [in Ukrainian]. 2. Huzar, B. S., Tsykaliuk, O. S. (2012). Osnovni faktory vplyvu na konkurentospromozhnist produktsii [The main factors influencing the competitiveness of products]. <i>Innovatsiina ekonomika = Innovative economy</i>, № 11, P. 277–280 [in Ukrainian]. 3. Porter, M. E. (1998). Stratehiia konkurentsii [Competition strategy]. Translation from English	1. Загородній А. Г., Чубай В. М. Оцінювання конкуреноспроможності інноваційної продукції в процесі вибору інноваційної стратегії підприємства. <i>Фінанси України</i>. 2007. № 1. С. 99–110. 2. Гузар Б. С., Цикалюк О. С. Основні фактори впливу на конкуреноспроможність продукції. <i>Інноваційна економіка</i>. 2012. № 11. С. 277–280. 3. Портер М. Е. Стратегія конкуренції. Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський.

- A. Oliinyk, R. Skilskyi. Kyiv: Osnovy. 390 p. [in Ukrainian].
4. Klymenko, S. M., Dubrova, O. S., Barabas, D. O., Omelianenko, T. V., Vakulenko, A. V. (2006). *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstva* [Enterprise competitiveness management]. Kyiv: KNEU. 527 p. [in Ukrainian].
5. Franiv, I. A., Koval, L. M., Rusyn-Hrynyk, R. R. (2010). *Teoretychni aspekty upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstva* [Theoretical aspects of enterprise competitiveness management]. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky = Mechanism of economic regulation*, № 3, Vol. 1, P. 149–154 [in Ukrainian].
6. Yankovyi, O. (ed.) (2013). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva: otsinka rivnia ta napriamy pidvyshchennia: monohrafiia* [Competitiveness of the enterprise: assessment of the level and directions of improvement: monograph]. Odesa: Atlant. 470 p. [in Ukrainian].
7. Sladkevych, V. (2008). *Stratehichnyi menedzhment orhanizatsii: pidruchnyk* [Strategic management of organizations: a textbook]. Kyiv: Personal. 496 p. [in Ukrainian].
8. Hanushchak-Iefimenko, L. M., Shcherbak, V. H., Gulina, O. D. (2017). *Napriamy realizatsii stratehii CRM-systemy na pidpriemstvi* [Directions for implementing CRM-system strategies at the enterprise]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnolohii ta dyzainu. Ekonomichni nauky = Bulletin of Kyiv National University of Technology and Design. Economic sciences*, № 6 (117), P. 38–42 [in Ukrainian].
9. Tompson, A. A., Striklend, A. Dzh. (1998). *Strategicheskii menedzhment. Iskusstvo razrabotki i realizatsii strategii: uchebnik dlia vuzov* [Strategic management. The art of developing and implementing a strategy: a textbook for universities]. Translation from English ed. L. G. Zaitcev, M. I. Sokolova. Moscow: Banki i birzhi, IuNITI. 576 p. [in Russian].
10. Zaruba, Yu. O. (2001). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva* [Competitiveness of the enterprise]. *Finansy Ukrainy = Finance of Ukraine*, № 2, P. 119–125 [in Ukrainian].
- К.: Основи, 1998. 390 с.
4. Клименко С. М., Дуброва О. С., Барабась Д. О., Омеляненко Т. В., Вакуленко А. В. *Управління конкурентоспроможністю підприємства*. К.: КНЕУ, 2006. 527 с.
5. Франів І. А., Коваль Л. М., Русин-Гриник Р. Р. *Теоретичні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємства. Механізм регулювання економіки*. 2010. № 3, Т. 1. С. 149–154.
6. *Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: монографія*. За заг. ред. О. Янкового. О.: Атлант, 2013. 470 с.
7. Сладкевич В. *Стратегічний менеджмент організацій: підручник*. К.: Персонал, 2008. 496 с.
8. Ганущак-Єфіменко Л. М., Щербак В. Г., Гуліна О. Д. *Напрями реалізації стратегій CRM-системи на підприємстві. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Економічні науки*. 2017. № 6 (117). С. 38–42.
9. Томпсон А. А., Стрикленд А. Дж. *Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: учебник для вузов*. Пер. с англ. под ред. Л. Г. Зайцева, М. И. Соколовой. М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. 576 с.
10. Заруба Ю. О. *Конкурентоспроможність підприємства. Фінанси України*. 2001. № 2. С. 119–125.

УДК 658.51.011

DOI: 10.30857/2786-5398.2021.3.5

Наталія Й. Радіонова, Маргарита І. Скрипник

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ВИТРАТОУТВОРЮЮЧИХ ЧИННИКІВ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА НА ТАКТИЧНОМУ ТА СТРАТЕГІЧНОМУ РІВНЯХ

У статті обґрунтовано основні підходи до систематизації витратоутворюючих чинників залежно від рівня управління витратами підприємства (тактичного й стратегічного). Розкрито визначення поняття «чинник», а також розглянуто наявні наукові підходи до групування витратоутворюючих чинників. Представлено тлумачення поняття «витратоутворюючі чинники». Виділено групи структуроутворюючих чинників, що здійснюють вплив на формування витрат підприємства, враховуючи вплив внутрішнього й зовнішнього середовища. Зазначено, які з них мають прямий вплив на рівень витрат підприємства, а які здійснюють вплив опосередковано. Запропоновано систематизацію всіх виділених витратоутворюючих чинників на дві групи залежно від завдань тактичного й стратегічного рівнів управління. До тактичного управління пропонується віднести такі чинники: обсяг виробництва, асортимент продукції, метод управління витратами підприємства, кваліфікаційний рівень робітників, метод нарахування амортизації. Серед чинників стратегічного рівня зазначено: організаційно-економічний рівень виробництва, технологічний рівень засобів виробництва, недостатній рівень популярності вітчизняних брендів, інфляційні процеси, середньостатистичний рівень заробітної плати, низька платоспроможність населення, високі ціни на сировину, матеріали, енергоносії, високий рівень толінгу, імпортозалежність, високий рівень конкуренції, низький попит, відсутність державної підтримки, високі ставки податків, часті зміни податкового законодавства, високі ставки кредитування, несприятливі умови інвестування, слабкий рівень взаємодії з вітчизняними підприємствами суміжних видів економічної діяльності, невелика частка середніх підприємств чи об'єднань малих підприємств. Крім того, для стратегічного управління витратами пропонується класифікувати чинники за такими групами: економічні, ринкові, податкові, фінансові та системні. Показано взаємозв'язок між окремими витратоутворюючими чинниками. Зроблено висновок про те, що застосування стратегічного управління витратами має певні складнощі, які пов'язані з проблематичністю точного прогнозування змін чинників на наступні періоди.

Ключові слова: економічна діяльність; підприємство; витрати; управління витратами; тактичне управління; стратегічне управління; витратоутворюючі чинники.

Наталья И. Радионова, Маргарита И. Скрипник

Киевский национальный университет технологий и дизайна, Украина

СИСТЕМАТИЗАЦИЯ ЗАТРАТООБРАЗУЮЩИХ ФАКТОРОВ ДЛЯ УПРАВЛЕНИЯ ЗАТРАТАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ТАКТИЧЕСКОМ И СТРАТЕГИЧЕСКОМ УРОВНЯХ

В статье обоснованы основные подходы к систематизации затратообразующих факторов в зависимости от уровня управления затратами предприятия (тактического и стратегического). Раскрыто определение понятия «фактор», а также рассмотрены существующие научные подходы к группированию затратообразующих факторов. Предложено толкование понятия «затратообразующие факторы». Выделены группы структурообразующих факторов, оказывающих влияние на формирование затрат предприятия, учитывая влияние внутренней и внешней среды. Указано, какие из них оказывают прямое влияние на уровень затрат предприятия, а какие оказывают влияние косвенно. Представлена систематизация всех выделенных затратообразующих факторов на

две группы в зависимости от задач тактического и стратегического уровней управления. К тактическому управлению предлагается отнести следующие факторы: размер производства, ассортимент продукции, способ управления издержками предприятия, квалификационный уровень работников, метод начисления амортизации. Среди факторов стратегического уровня отмечены: организационно-экономический уровень производства, технологический уровень средств производства, недостаточный уровень популярности отечественных брендов, инфляционные процессы, среднестатистический уровень заработной платы, низкая платёжеспособность населения, высокие цены на сырьё, материалы, энергоносители, высокий уровень толлинга, импортозависимость, высокий уровень конкуренции, низкий спрос, отсутствие государственной поддержки, высокие ставки налогов, частые изменения налогового законодательства, высокие ставки кредитования, неблагоприятные условия инвестирования, слабый уровень взаимодействия с отечественными предприятиями смежных видов экономической деятельности, небольшая доля средних предприятий или объединений малых предприятий. Кроме того, для стратегического управления расходами предлагается классифицировать факторы по следующим группам: экономическим, рыночным, налоговым, финансовым, системным. Показана взаимосвязь между отдельными затравообразующими факторами. Сделан вывод о том, что применение стратегического управления затратами имеет определённые сложности, связанные с проблематичностью точного прогнозирования изменений факторов на последующие периоды.

Ключевые слова: экономическая деятельность; предприятие; расходы; управление затратами; тактическое управление; стратегическое управление; затравообразующие факторы.

Nataliia Y. Radionova, Margaryta I. Skrypnyk

Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

SYSTEMATIZATION OF COST DRIVERS IN ENTERPRISE

COST MANAGEMENT FROM TACTICAL AND STRATEGIC PERSPECTIVES

The article attempts to substantiate the key approaches to the systematization of cost-driving factors from the enterprise cost management perspective (tactical and strategic) and offers a definition to a factor concept. The study presents the existing scientific approaches to the classification of cost drivers as well as an interpretation of cost-driving factors. Groups of structural factors within internal and external environment that affect enterprise costing have been identified along with revealing the character of such influence, i.e. whether they provide a direct indirect effect on the company expenditures. Given the tactical and strategic management objectives, the authors suggest systematization of all cost drivers into two groups. In particular, tactical management covers the following factors: output scale, product range, company cost management methods, qualification of personnel, and depreciation accrual. Within the scope of this study, strategically critical factors are represented by organizational business pattern of production, technology level, lack of brand awareness for domestic products, inflation rate, average salary range, low solvency, high costs for raw materials and energy, high tolls, import dependency, strong market competition, low demand, lack of government support, excessive tax burden, frequent changes in tax legislation, high loan interest rates, unfavourable investment environment, poor networking between domestic enterprises in complementary industries, small share of medium-sized businesses or small business alliances. In addition, in the frameworks of strategic cost management, the study offers to classify the cost drivers into the following groups: economic, market- or tax-based, financial and systemic. Apart from that, the relationship between individual cost-driving factors has been revealed. The findings argue that strategic cost

management has a number of limitations associated with certain challenges to attain accuracy in forecasting change in factors for successive periods.

Keywords: *economic activity; enterprise; costs; cost management; tactical management; strategic management; cost drivers.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На рівень витрат виробничого підприємства впливають різні обставини зовнішнього й внутрішнього середовища. Управління витратами означає цілеспрямований вплив набору витратоутворюючих чинників у кожній конкретній ситуації. Кожен витратоутворюючий чинник передбачає для підприємства можливість вибору (наприклад, організація великосерійного або дрібносерійного виробництва), й цей вибір визначає рівень і динаміку витрат. Щоб зробити правильний вибір, необхідно врахувати вплив кожного чинника на кінцеві результати роботи підприємства як на тактичному, так й на стратегічному рівні. Тому, для управління витратами важливе значення має не просто встановлення витратоутворюючих чинників, а їх структурування в залежності від тактичного й стратегічного рівнів управління

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Дослідженням зазначеної проблематики займалися такі закордонні вчені, як Г. Фандель [7], К. Руммель [7], Е. Гутенберг [7], Дж. Ріле [7]. Серед вітчизняних науковців, які зробили вагомий внесок у розробку теоретичних та прикладних засад управління витратами на підприємстві, слід виділити таких науковців: Н.С. Беляєву [1], І.Є. Давидович [3], С.І. Дем'яненко [4], О.О. Сас [4], Л.І. Дороженко [5], М.В. Іванова [5], Л.Г. Цимбалюк [8], Н.П. Скригун [8], С. Дробязко [9], О.О. Григоревську [9], М.М. Матюха [9]. Тематиці витратоутворюючих чинників було приділено значну кількість наукових досліджень, однак питання впливу різних чинників на формування витрат підприємства в залежності від рівня управління залишаються дискусійними.

Невирішені частини дослідження. Аналіз літературних джерел та узагальнення існуючих підходів дало можливість зробити висновки, що у своїх дослідженнях вітчизняні та зарубіжні науковці приділяють значну увагу розкриттю теоретичних питань та практичних аспектів управління витратами. Водночас в економічній літературі недостатньо висвітленими залишаються питання, пов'язані з дослідженням витратоутворюючих чинників через призму завдань стратегічного й тактичного рівнів. Необхідність більш глибокого дослідження цієї проблеми, з урахуванням специфіки та особливостей стану вітчизняних підприємств, зумовила вибір теми дослідження та визначила її мету і завдання.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні основних положень концептуального підходу щодо систематизації витратоутворюючих чинників для цілей тактичного й стратегічного управління.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Великий тлумачний словник сучасної української мови дає наступне визначення: чинник – умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з основних рис [2, с. 1016].

В економічній літературі наведена достатня кількість різноманітних класифікацій, які відрізняються одна від одної класифікаційними ознаками.

Так, Дж. Ріле систематизував і згрупував усі витратоутворюючі чинники на структурні та функціональні [10, с. 225]. За його теорією до структурних чинників варто віднести: масштаб, діапазон, досвід, технологію та складність. Функціональні витратоутворюючі чинники – ефективність планування, залучення робочої сили, комплексне управління якістю, використання потужностей, зв'язки з постачальниками.

Сутність структурних чинників Дж. Ріле трактував так: масштаб – це обсяг інвестицій, які потрібно вкласти у виробництво, дослідження та розробки; діапазон є

ступенем вертикальної інтеграції, що визначає рівень розширення управління підприємством; досвід показує, скільки разів у минулому періоді підприємство вже успішно здійснювало те, для чого зараз приймається рішення; технологія, яка використовується на кожній стадії ланцюга вартостей; складність визначає широту асортименту виробів чи послуг. Кожен із наведених чинників передбачає вибір, який зробить підприємство з метою зниження витрат [10, с. 226].

Функціональні чинники – це друга група витратоутворюючих чинників, що впливають на витрати підприємства та визначають його здатність успішно функціонувати. До них Дж. Ріле відніс:

- ефективне планування діяльності підприємства, порівняння планових показників системи з нормами;
- прийняття працівниками на себе зобов'язань із постійного вдосконалення виробничих процесів;
- мотивацію та відповідальність за результати праці, що передбачає розроблення концепції мотивації працівників до покращення результатів праці та відповідальності менеджерів за результати діяльності;
- створення системи комплексного управління якістю через стимулювання досягнень, пов'язаних із якістю продукції;
- оптимальне використання виробничих потужностей, що ґрунтується на виборі наявних альтернатив на підставі технологічних характеристик обладнання;
- використання зв'язків із постачальниками та замовниками продукції в контексті ланцюга створення вартості.

Всі перелічені чинники спричиняють різний вплив на рівень витрат, при цьому, слід зазначити, що функціональні чинники мають сильніший і динамічніший вплив, ніж структурні.

Горизонтальна інтеграція між підприємствами одного виду економічної діяльності тісно пов'язана з чинником масштабу. Наприклад, об'єднання підприємств з пошиву одягу надасть можливість отримувати знижки в зв'язку з великооптовими закупками сировини, матеріалів, комплектуючих. Ступінь вертикальної інтеграції характеризується чинником діапазону та застосовується для об'єднання підприємств (постачальник – виробник – покупець) для виготовлення одного виду продукту на різних технологічних стадіях (наприклад, вирощування бавовни, бавовнопрядіння, виготовлення тканин, пошив одягу, оптові та роздрібні канали збуту). Чинник досвіду показує, скільки разів у минулому підприємство вже робило те, що воно робить нині. Технологія відображає технологічні процеси, які використовуються на кожній стадії ланцюга створення вартості. І, нарешті, складність – це показник, що характеризує асортиментний набір виробів.

К. Руммель у своїх дослідженнях виокремлював такі чинники: рівень зайнятості; ціни на фактори виробництва; інтенсивність роботи й, відповідно, рівень продуктивності робітників і обладнання та величина замовлення на продукцію й установлені перерви в роботі підприємства. Е. Гутенберг серед витратоутворюючих чинників виділяв виробничу програму; зайнятість; ціни на фактори виробництва; якість факторів виробництва; організацію виробництва та величину підприємства [7, с. 333].

Німецький вчений Г. Фандель поділив усі витратоутворюючі чинники на виробничі, які мають безпосередній зв'язок з виробництвом, та позавиробничі, що пов'язані з іншими невиробничими сферами діяльності підприємства [7, с. 292–298]. Так, до виробничих чинників він відніс величину підприємства; виробничу програму; глибину виробництва; організацію виробництва; якість факторів виробництва; зайнятість підприємства. Між виробничими чинниками існує взаємозв'язок: зміна величини підприємства, виробничої

програми чи організації виробництва завжди зумовлюють зміну виробничих факторів та їх пропорцій. А кожна зміна рівня витрат спричиняє вплив на фактори виробництва, їхні ціни та пропорції в зворотному порядку.

Серед позавиробничих чинників впливу на витрати Г. Фандель виділив збут продукції (що виражається у вартості благ, витрачених на реалізацію продукції), фінансування (співвідношення використання власного та можливість отримання залученого капіталу) та дослідження і розвиток (забезпечення підвищення якості продукції, факторів виробництва, вдосконалення методів та принципів виробництва тощо).

Сучасні науковці також досліджують чинники впливу на витрати. Так, І.Є. Давидович запропонував класифікацію витратоутворюючих чинників, об'єднавши їх у три групи [3, с. 136]:

загальнодержавні – зміна оптових цін на матеріали, устаткування; тарифів на паливо та енергію; перевезення вантажів; зміна правил фінансування та кредитування тощо;

галузеві – вдосконалення структури управління, розвиток матеріально-технічної бази, укрупнення підприємств тощо;

внутрішньовиробничі – поліпшення організації праці, зниження витрат на матеріали (послуги), контроль за якістю робіт, скорочення браку тощо.

Загальнодержавні, галузеві та внутрішньовиробничі витратоутворюючі чинники взаємопов'язані та прямо або опосередковано впливають один на одного. У процесі діяльності, основну увагу слід звертати на внутрішньовиробничі чинники, оскільки керівництво підприємства на них має найбільший вплив.

Схожої думки дотримався С.І. Дем'яненко, який обґрунтував і виокремив три групи чинників й джерел формування виробничих витрат у сільському господарстві [4, с. 62]:

- зовнішньоекономічні, тобто такі, що формуються під впливом зовнішньоекономічних чинників і, насамперед, світової спеціалізації й міжнародної торгівлі;
- міжгалузеві, тобто такі, що визначають ціни на продукцію і на ресурси;
- внутрішні, тобто такі, що мають місце безпосередньо в процесі виробництва.

Л.Г. Цимбалюк виділяє й досліджує такі чинники впливу на витрати: підвищення технічного рівня виробництва; зміна відносних розмірів амортизаційних відрахувань; вдосконалення організації виробництва та праці; зміна обсягу виробництва; зміна структури (номенклатури та асортименту) продукції; галузеві та інші чинники [8, с. 91].

Проаналізувавши різні підходи науковців до визначення витратоутворюючих чинників, можна стверджувати, що витратоутворюючі чинники – це такі умови внутрішнього та зовнішнього середовища, внаслідок яких змінюється рівень, обсяг, структура та динаміка витрат підприємства.

Відповідно до зазначеного, виділимо групи структуроутворюючих чинників, що здійснюють вплив на формування витрат підприємства, враховуючи вплив внутрішнього й зовнішнього середовища (табл. 1).

Проаналізувавши зазначені в табл. 1 чинники, можна стверджувати, що частина з них має прямий вплив на рівень витрат підприємства: це обсяг виробництва, асортимент продукції; метод управління витратами підприємства; кваліфікаційний рівень робітників, метод нарахування амортизації. Але більшість чинників, як внутрішнього, так і зовнішнього середовища мають непрямий вплив на витрати підприємства.

Враховуючи стратегічні й тактичні цілі, для досягнення яких підприємство здійснює виробничу діяльність, пропонується розподіл усіх витратоутворюючих чинників на дві групи: а) для стратегічного управління витратами; б) для тактичного управління витратами (табл. 2).

Таблиця 1

Класифікація витратоутворюючих чинників підприємства

Група чинників	Назва чинників
Внутрішнє середовище	Обсяг виробництва; асортимент продукції; метод управління витратами підприємства; кваліфікаційний рівень робітників, метод нарахування амортизації, організаційно-економічний рівень виробництва; технологічний рівень засобів виробництва; рівень популярності вітчизняних брендів.
Зовнішнє середовище	Інфляційні процеси; середньостатистичний рівень заробітної плати; низька платоспроможність населення; високі ціни на сировину, матеріали, енергоносії; високий рівень толінгу; імпортозалежність; високий рівень конкуренції; низький попит; відсутність державної підтримки; високі ставки податків; часті зміни податкового законодавства; високі ставки кредитування; несприятливі умови інвестування; слабкий рівень взаємодії з вітчизняними підприємствами суміжних видів економічної діяльності; невелика частка середніх підприємств чи об'єднань малих підприємств.

Джерело: складено автором за даними [1, 3, 4, 5, 7, 8].

Таблиця 2

Класифікація витратоутворюючих чинників підприємства для тактичного й стратегічного управління

Рівень управління	Назва чинників
Тактичне управління	Обсяг виробництва; асортимент продукції; метод управління витратами підприємства; кваліфікаційний рівень робітників, метод нарахування амортизації.
Стратегічне управління	Організаційно-економічний рівень виробництва; технологічний рівень засобів виробництва; недостатній рівень популярності вітчизняних брендів; інфляційні процеси; середньостатистичний рівень заробітної плати; низька платоспроможність населення; високі ціни на сировину, матеріали, енергоносії; високий рівень толінгу; імпортозалежність; високий рівень конкуренції; низький попит; відсутність державної підтримки; високі ставки податків; часті зміни податкового законодавства; високі ставки кредитування; несприятливі умови інвестування; слабкий рівень взаємодії з вітчизняними підприємствами суміжних видів економічної діяльності; невелика частка середніх підприємств чи об'єднань малих підприємств.

Джерело: складено автором за даними [1, 3, 4, 5, 7, 8].

Отже, до витрат, управляти якими потрібно на тактичному рівні, віднесено обсяг виробництва та асортимент продукції, оскільки зі міною обсягу виробництва й асортименту продукції змінюються прямі витрати на сировину, матеріали, комплектуючі, оплата праці робітників за відрядною формою і, відповідно, відрахування на соціальні заходи, витрати на транспортування товарів, їх зберігання тощо. Обрані на підприємстві методи розподілу витрат та нарахування амортизації впливатиме на рівень витрат. Кваліфікаційний рівень робітників впливатиме на витрати через трудомісткість продукції та розмір витрат від браку.

Для стратегічного управління витратами пропонується виділити наступні групи чинників:

економічні – організаційно-економічний рівень виробництва; технологічний рівень засобів виробництва; недостатній рівень популярності вітчизняних брендів; інфляційні процеси; середньостатистичний рівень заробітної плати; низька платоспроможність

населення; високі ціни на сировину, матеріали, енергоносії; високий рівень толінгу; імпортозалежність;

ринкові – високий рівень конкуренції; низький попит; відсутність державної підтримки;

податкові – значні ставки податків; часті зміни податкового законодавства;

фінансові – високі ставки кредитування; несприятливі умови інвестування;

системні – слабкий рівень взаємодії з вітчизняними підприємствами суміжних видів економічної діяльності; невелика частка середніх підприємств чи об'єднань малих підприємств.

Частина витратоутворюючих чинників взаємопов'язані. Так, інфляційні процеси сприяють зростанню цін на сировину, матеріали, енергоносії. Разом з тим, витрати на значні запаси сировини й матеріалів не завжди є стратегічно виправданими. По-перше, це відволікає з обігу грошові кошти, по-друге, збільшує витрати на зберігання (додаткові складські приміщення), по-третє, сировина може втратити термін придатності (сировина в харчовій промисловості) чи попит через те, що не є модною (фурнітура та тканини у швейному виробництві). Тому, слід приділяти значну увагу стратегічному плануванню запасів виробничих ресурсів.

Останніми роками в світовій практиці серйозна увага приділяється таким методам стратегічного управління витратами, як методи *ABC* та *XYZ*.

При використанні методу *ABC*, ресурси поділяють на три групи. Ресурс відносять до групи *A*, якщо його вартість становить 80% вартості продукції. До групи *B* відносять ресурси, витрати яких становлять 15% вартості всіх ресурсів. Групу *C* становлять ресурси, частина яких у загальних витратах складає лише 5%. У зв'язку з цим управління витратами слід починати з найдорожчої за ресурсами групи – групи *A*.

XYZ-аналіз уможливує здійснення класифікації ресурсів залежно від характеру їх споживання та точності прогнозування змін у їх потребі. Лише види діяльності та відповідні їм витрати в квадраті *A* повинні бути розподілені на продукцію. Види діяльності в квадраті *B* повинні розглядатися з точки зору напрямів підвищення їх ефективності та, врешті-решт, перенесені до квадрату *A*. Види діяльності в квадраті *C* повинні бути зведені до нуля. Додатково необхідно досліджувати можливість передачі ресурсів, які використовуються для видів діяльності в квадраті *C*, на ті види діяльності, що створюють більшу цінність.

Оскільки у більшості промислових підприємств основна частина витрат на виробництво була здійснена до того, як продукція надходить до стадії виробництва (наприклад, витрати на дослідження та розробки), або буде зроблена після виходу з виробничого процесу (наприклад, витрати на дистрибуцію й збут), система *ABC*, що застосовується в стратегічному управлінні, повинна повною мірою враховувати ці компоненти витрат [6, с. 84]. Це ще раз доводить, що стратегічне управління витратами має розглядати витрати в широкому розумінні, незалежно від того, наскільки точно оцінено витрати у виробничому сегменті ланцюга цінностей.

Застосування стратегічного управління витратами має складнощі, оскільки важко точно прогнозувати зміни на наступні періоди. Тому, використовуючи метод *ABC*, необхідно враховувати той факт, що стратегічне управління витратами передбачає постійну переоцінку сьогоdnішнього стану на користь альтернативних варіантів, які більшою мірою адаптовані до поточного сприйняття майбутньої ситуації. У деяких випадках це вимагає значних грошових вкладень і зусиль підприємства з модернізації всієї системи управління витратами [9, с. 13].

Важливу роль в управлінні витратами відіграє інший чинник витрат – вибір *технології*. Ця проблема дуже актуальна для вітчизняної промисловості, де багато підприємств відстають на глобальних ринках через те, що занадто повільно впроваджують

нові технології виробництва. Можна розглядати різні причини такого становища, але важливіше дослідити зв'язок інвестицій у нові технології зі стратегічним управлінням витратами.

При вкладанні інвестицій у досягнення науково-технічного прогресу слід керуватися не тільки аналізом ланцюга цінностей і стратегічним позиціонуванням, а й, перш за все, аналізом витратоутворюючих чинників, оскільки технологія є важливим чинником витрат на критичних етапах ланцюга.

З позиції цінності, надбання науково-технічного прогресу мають значення тільки у випадках, якщо вони, збільшивши витрати підприємства сьогодні, вплинуть на оптимізацію витрат та збільшення прибутковості підприємства в подальшому.

Сучасне промислове підприємство – це сукупність технологій. Технологія втілюється в кожному виді діяльності підприємства із створення вартості, і науково-технічний прогрес позначатиметься не тільки на чинниках, що формують рівень витрат виробництва. Іншими словами, використання підприємством досягнень науково-технічного прогресу призведе до стійких конкурентних переваг за наявності будь-якої з таких обставин:

впровадження досягнень науково-технічного прогресу знижує витрати в майбутньому або поглиблює диверсифікацію виробництва, отже підприємство має технологічні переваги;

своєчасне впровадження досягнень науково-технічного прогресу надає унікальність і покращує якість продукції підприємства;

досягнення науково-технічного прогресу поліпшують організаційну та функціональну структуру підприємства.

Позитивний вплив технології стає очевидним з позиції стратегічного управління витратами, якщо розглядати всі складові частини такого управління. Як правило, розгляд проблеми впровадження досягнень науково-технічного прогресу в контексті ланцюга цінностей виявляє такий парадокс: хоча перехід на нову технологію й призведе до фінансових вигод, однак на тому етапі, де мають бути здійснені інвестиції, ніяких додаткових доходів за існуючою політикою цін отримано не буде.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Систематизація перелічених витратоутворюючих чинників для потреб тактичного й стратегічного управління дозволяє зробити певні висновки:

- для поточного управління витратами потрібно зосередитись на чинниках, які мають прямий вплив на рівень витрат й піддаються оперативному корегуванню. Серед найбільш істотних чинників, що визначають рівень витрат, виділимо обсяг виробленої продукції та її асортимент;

- у стратегічному сенсі важливіше вплинути на рівень витрат з позиції тих альтернатив, які сформує конкурентоспроможну ціну виробленої продукції;

- не всі чинники, що впливають на стратегічні цілі підприємства є однаково важливими в будь-який момент часу, але деякі з них, дуже важливі в кожному конкретному випадку;

- не для кожного чинника витрат система управління витратами може мати відповідні заходи впливу. Наприклад, підприємство не може вплинути на високі ставки кредитування, інфляційні процеси тощо.

References

Література

1. Beliaieva, N. S. (2011). Znyzhennia vytrat iak element stratehii rozvytku pidpryiemstva [Cost reduction as an element of enterprise development strategy]. <i>Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnolohij ta dyzajnu = Bulletin of Kyiv</i>	1. Беляева Н. С. Зниження витрат як елемент стратегії розвитку підприємства. <i>Вісник Київського національного університету технологій та дизайну.</i> 2011. № 5. С. 150–156.

- National University of Technologies and Design*, No. 5, P. 150–156 [in Ukrainian].
2. Busel, V. T. (2005). *Velykyj tлумachnyj slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Irpin: VTF "Perun". 1728 p. [in Ukrainian].
3. Davydovych, I. Y. (2008). *Upravlinnia vytratamy: navch. posib.* [Cost management: a textbook]. Kyiv: TsUL. 320 p. [in Ukrainian].
4. Demianenko, C. I., Sas, O. O. (2018). *Upravlinnia velykotovarnymy ahropromyslovymy formuvanniamy: monohrafiia* [Management of large-scale agro-industrial formations: monograph]. Kyiv: KNEU. 213 p. [in Ukrainian].
5. Dorozhenko, L. I. (2014). *Systema upravlinnia vytratamy pidpriemstva ta napriamy ii udoskonalennia* [Enterprise cost management system and areas for improvement]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Ekonomika = Bulletin of Odessa National University. Series: Economics*, Vol. 19, No. 2 (3), P. 94–97 [in Ukrainian].
6. Ivanov, M. V. (2016). *Kontseptual'ni zasady upravlinnia vytratamy na stadii ikh formuvannia.* [Conceptual principles of cost management at the stage of their formation]. *Prychornomorski ekonomichni studii = Black Sea Economic Studies*, Vol. 9 (1), P. 91–86 [in Ukrainian].
7. Fandel, H. (2000). *Teoriia vyrobnytstva i vytrat* [Theory of production and costs]. Translated from German under the direction and scientific editorship of M. H. Hreshchak. Kyiv: Takson. 520 p. [in Ukrainian].
8. Tymbaliuk, L. H., Skryhun, N. P. (2011). *Chynnyky, rezervy ta shliakhy znyzhennia vytrat vyrobnytstva iak osnova zmenshennia tsyny tovaru.* *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu = Bulletin of Berdyansk University of Management and Business*, № 3 (15), P. 88–95 .
9. Drobyazko, S., Skrypnyk, M., Radionova, N., Hryhorevska, O., Matiukha, M. (2021). *Enterprise energy supply system design management based on renewable energy sources.* *Global Journal of Environmental Science and Management*, Vol. 7, Iss. 3, P. 1–14.
10. Riley, J. G. (1987). *Credit rationing: a further remark.* *American Economic Review*, Vol. 77 (1), P. 224–227 [in American].
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005. 1728 с.
3. Давидович І. Є. Управління витратами: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2008. 320 с.
4. Дем'яненко С. І., Сас О. О. Управління великотоварними агропромисловими формуваннями: монографія. К.: КНЕУ, 2018. 213 с.
5. Дороженко Л. І. Система управління витратами підприємства та напрями її удосконалення. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2014. Т. 19. № 2 (3). С. 94–97.
6. Іванов М. В. Концептуальні засади управління витратами на стадії їх формування. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 9 (1). С. 81–86.
7. Фандель Г. Теорія виробництва і витрат. Пер. з нім. під кер. і наук. ред. М. Г. Грещака. К.: Таксон, 2000. 520 с.
8. Цимбальюк Л. Г., Скригун Н. П. Чинники, резерви та шляхи зниження витрат виробництва як основа зменшення ціни товару. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. № 3 (15). С. 88–95.
9. Drobyazko S., Skrypnyk M., Radionova N., Hryhorevska O., Matiukha M. Enterprise energy supply system design management based on renewable energy sources. *Global Journal of Environmental Science and Management*. 2021. Vol. 7, Iss. 3. P. 1–14.
10. Riley J. G. Credit Rationing: a Further Remark. *American Economic Review*. 1987. Vol. 77 (1). P. 224–227.

УДК 338.49:911 373

DOI: 10.30857/2786-5398.2021.3.6

Іван І. Петрецький

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна

**ЗНАЧЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ КОНКУРЕНТНОЇ ЕКОНОМІКИ**

У статті проаналізовано тенденції впливу сучасної конкурентної економіки на економічний розвиток країни та встановлено, що в нових умовах господарювання важливими є пошук внутрішніх резервів для зростання соціально-економічних систем на всіх рівнях адміністративно-територіальних утворень, зокрема, соціально-економічного розвитку сільських територій на основі внутрішніх ресурсів – природних, технологічних, людських та інших чинників, спрямованих на досягнення конкурентних переваг. З'ясовано, що в сучасних реаліях розвиток сільських територій під впливом інноваційно-інвестиційних процесів досягається завдяки створенню належної інфраструктури. Такий підхід забезпечує створення привабливого інвестиційного середовища, формування інноваційної системи сільських територій, здатну забезпечити повний ланцюжок створення та поширення інновацій та нових технологій у виробництві, збільшення інвестиційно-інноваційного потенціалу сільських територій, модернізацію та зміни територіального виробництва. Визначено умови і детермінанти формування ефективного інфраструктурного забезпечення інноваційно-інвестиційного процесу розвитку сільських територій, його властивостей, що виникають під впливом конкурентної економіки. Сформовано систему ендогенних та екзогенних факторів, що спрямовані на формування інфраструктурного забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів розвитку сільських територій в Україні, серед яких основними є правові, фінансові та інвестиційні, організаційно-управлінські, психологічні та мотиваційні, економічні та консультаційні, інформаційні, кадрові, наукові, промислово-технологічні, маркетингові та соціально-економічні чинники. Окреслено напрями інституційної та організаційно-економічної трансформації, що сприятимуть формуванню дієвого інфраструктурного забезпечення інноваційного розвитку сільських територій.

Ключові слова: *інфраструктурне забезпечення; сільські території; інноваційно-інвестиційний процес; конкурентоспроможність; розвиток.*

Іван І. Петрецький

ГВУЗ «Ужгородский национальный университет», Украина

**ЗНАЧЕНИЕ ИНФРАСТРУКТУРНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИННОВАЦИОННО-
ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В РАЗВИТИИ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ В
УСЛОВИЯХ КОНКУРЕНТНОЙ ЭКОНОМИКИ**

В статье проанализированы тенденции влияния современной конкурентной экономики на экономическое развитие страны и отмечено, что в новых условиях управления важно найти внутренние резервы для роста социально-экономических систем на всех уровнях административно-территориальных образований, в частности, социально-экономического развития сельских территорий на основе внутренних ресурсов – природных, технологических, человеческих и других факторов, направленных на достижение конкурентных преимуществ. Установлено, что в современных реалиях развитие сельских территорий под влиянием инновационных и инвестиционных процессов достигается благодаря созданию надлежащей инфраструктуры. Такой подход обеспечивает создание привлекательной инвестиционной среды, формирование инновационной системы сельских территорий, способной обеспечить полную цепочку создания и распространения инноваций

и новых технологий в производстве, повышение инвестиционного и инновационного потенциала сельских территорий, модернизацию и изменения территориального производства. Определены условия и детерминанты формирования эффективного инфраструктурного обеспечения инновационно-инвестиционного процесса развития села, его свойства, возникающие под влиянием конкурентной экономики. Сформирована система эндогенных и экзогенных факторов, направленных на формирование инфраструктурной поддержки инновационно-инвестиционных процессов развития сельских территорий в Украине, среди которых основными являются правовые, финансово-инвестиционные, организационно-управленческие, психолого-мотивационные, экономические и консалтинговые, информационные, кадровые, научно-производственные и технологические, маркетинговые и социально-экономические факторы. Намечены направления институциональных и организационно-экономических преобразований, которые будут способствовать формированию эффективной инфраструктурной поддержки инновационного развития сельских территорий.

Ключевые слова: инфраструктурное обеспечение; сельские территории; инновационно-инвестиционный процесс; конкурентоспособность; развитие.

Ivan I. Petretskyi

Uzhhorod National University, Ukraine

**THE IMPORTANCE OF INFRASTRUCTURE SUPPORT FOR INNOVATION
AND INVESTMENT PROCESSES TO ENHANCE RURAL AREAS DEVELOPMENT
IN A COMPETITIVE ECONOMY**

The article provides insights into implications of modern competitive economy for the national economic development and argues that in the new business realia it is critical to search for internal reserves for socioeconomic growth at all levels of administrative and territorial entities including socioeconomic development of rural areas based on natural, technological, human and other factors aimed at attaining competitive advantages. The study demonstrates that in the context of innovation and investment processes, building appropriate infrastructure is the priority objective to boost rural areas development. Such approach will contribute to creating an attractive investment environment, shaping an innovative structure of rural areas able to provide a full chain of creating and disseminating innovations and new technologies in production, enhance investment and innovation capacity of rural areas, modernization and change of territorial industries. The study identifies the terms and determinants in building effective infrastructure support for facilitating innovation and investment process of rural development and its properties that arise within the competitive economy paradigm. Apart from that, the study presents a framework of endogenous and exogenous factors affecting the infrastructure support for innovation and investment processes to foster rural development in Ukraine. The following factors are discussed as the most critical ones: legal, financial, investment-based, organizational, managerial, psychological, motivational, economic, consulting, informational, professional, scientific, industrial, technological, marketing, socioeconomic, etc. The summary outlines the key vectors of institutional, organizational and economic transformation that will promote building effective infrastructure support for further innovative development of rural areas.

Keywords: infrastructure; rural areas; innovation and investment process; competitiveness; development.

Постановка проблеми. Нині розвиток світової та національної економіки визначаються новими економічними умовами, які у глобальному масштабі характеризуються зниженням темпи економічного зростання; високою волатильністю на товарному та

грошовому ринках; зростанням безробіття; зниження ефективності державної економічної політики та послабленням ролі провідних країн у світовій економіці. Проте для подолання цих негативних тенденцій традиційних інструментів для відновлення економічного зростання буде недостатньо, потрібні нові підходи, інститути та механізми, які забезпечать інноваційне зростання національної економіки та підвищать її конкурентоспроможність на світовому та внутрішньому ринках.

В умовах сьогодення глобальна конкурентоспроможність проявляється низкою рис [1], які визначають вектори економічного розвитку: 1) динамічність – ця риса характеризує швидкі зміни та непередбачуваність умов функціонування у конкурентному середовищі; 2) інноваційність – характеризує тенденції до постійних змін та впровадження нових інструментів чи методів конкурентної боротьби; 3) багатоакторність – означає радикальне розширення числа учасників конкурентної боротьби та їх зміну і модифікації, що особливо проявляється за умов обмеженості ресурсів; інтенсивність – що зумовлює зростання напруженості у відносинах, внаслідок конфлікту інтересів, а також наявність різних шляхів розвитку подій у певній ситуації; мультипросторовість, що означає, що сучасна конкуренція охоплює міжнародні ринки та включає території всіх країн.

За таких умов важливе місце посідає просторовий розвиток, зокрема розвиток сільських територій. Завдяки значному невикористаному потенціалу, який може забезпечити значні конкурентні переваги наразі сільські райони стають привабливими для інвесторів, підприємців, кваліфікованого персоналу тощо, що прямо чи опосередковано впливає на рівень розвитку не лише сіл, а й країни загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання значення інфраструктурного забезпечення інвестиційних процесів та інноваційного розвитку країн та їх окремих територій сьогодні становить значний науковий інтерес. Серед зарубіжних науковців цій проблематиці приділяли увагу Т. Азатбек [18], А. Аринова [18], А. Бריךко [16], Б. Вебер [10], С. Евгемердієва [18], А. Ільченко [9], А. Кузнєцова [7], О. Ойделе [4], С. Подгорська [2] та ін.

Місце інфраструктурного забезпечення у сприянні інноваційного розвитку загалом вивчали такі вітчизняні науковці: Ю. Бочарова [1], І. Вахович [21], В. Нежиборець [5], І. Паризький [23], Н. Резнікова [15], Г. Хвічія-Дуже [22] та ін. Разом із тим, визначення ролі інфраструктурного забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів у сприянні розвитку сільських територій сучасних висококонкурентних умовах залишається висвітленим не достатньо.

Мета статті – аналіз ролі інфраструктурного забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів у розвитку сільських територій в умовах конкурентної економіки.

Виклад основних результатів дослідження. Конкурентоспроможність сільських територій є невід'ємною частиною конкурентоздатності регіону й країни. Водночас, її формування має специфічні риси, зумовлені особливостями сільського соціально-економічного середовища, визначається інституційними, екологічними, функціональними та адміністративно-економічними особливостями їх територіального розвитку. Основними такими ознаками є низькодиверсифікована промислова структура сільської економіки, низька чутливість до інновацій через віддаленість від науково-технічних центрів, обмежене відтворення трудових ресурсів, низький приплив міграцій та низький розвиток сільських соціальних мереж [2, с. 2].

Проте формування конкурентоспроможності сільської території розглядається – організація соціально-економічного простору сільських територій таким чином, щоб забезпечити максимальне перетворення наявних ресурсів (потенційних) в економічний та соціальний ефект (капітал), зберігаючи при цьому екологічну рівновагу та забезпечуючи покращення якості життя сільського населення. При цьому першочергове значення має формування інфраструктурного

забезпечення, необхідного для забезпечення не лише мінімальних потреб сільського населення, а головним чином – інноваційно-інвестиційного процесу. Його важливість підтверджується зростаючою увагою науковців та міжнародних організацій до розвитку інфраструктури, які часто використовують цей аспект як параметр для вимірювання економічного розвитку та конкурентоспроможності кожної країни в глобальному масштабі [3; 4].

Світова практика підтверджує, що в умовах глобальної конкуренції неминуче виграє той, хто володіє розвинутою інфраструктурою розробки та реалізації інновацій, та створив найефективніший механізм інноваційної діяльності [5]. При цьому переважне становище займає той, хто має розвинуту інфраструктуру сприяння і забезпечення інноваційної діяльності, представлену рядом суб'єктів, які комплексно та у взаємодії оперативної і гнучко можуть сприяти реалізації та впровадженню необхідних інновацій. Наявність розвинутої інноваційної інфраструктури є умовою ефективної інноваційної діяльності підприємств, основним інструментом і механізмом інноваційної економіки та базовою її складовою, розширення інноваційного потенціалу суспільства [6, с. 66].

Розвиток інфраструктурного забезпечення розглядається як механізм, що підвищує якість життя суспільства. З економічної точки зору розвиток інфраструктури може вплинути на розширення виробництва, рівень зайнятості, продуктивність праці та дохід, а також створити додаткову вартість. Розвиток інфраструктури також може сприяти політичній інтеграції та зменшити суспільні географічні прогалини. Відповідно, формування інфраструктурного забезпечення загалом, та інноваційно-інвестиційної інфраструктури зокрема, спрямований на реалізацію низки функцій, спрямованих досягнення як економічних, так і соціальних ефектів.

До основних функцій інфраструктурного забезпечення інноваційно-інвестиційного процесу розвитку сільських територій, націлених на підвищення їх конкурентоспроможності, належать:

- підтримка, встановлення та сприяння налагодженню взаємозв'язків між складовими елементами реалізації інноваційно-інвестиційного процесу;
- взаємодія та координація діяльності окремих підсистем інноваційної системи держави та сільських територій;
- активізація науково-інноваційної діяльності за рахунок залучення фінансових ресурсів, спрямованих на прискорення інноваційного процесу з перетворення новаторської ідеї у інноваційний товар чи послугу;
- зростання рівня інноваційності аграрних підприємств, які складають основу економіки сільських територій;
- підтримка суб'єктів господарювання у науково-інноваційній, виробничо-господарській, технологічній, фінансово-кредитній та інформаційній діяльності;
- консультативне, кадрове та страхове забезпечення інноваційної та інвестиційної діяльності;
- проведення сертифікації та стандартизації продукції, що є інноваційною для підприємства;
- мінімізація ризику шляхом диверсифікації учасників інноваційно-інвестиційної діяльності;
- організаційно-регуляторний вплив на усі елементи інноваційно-інвестиційного процесу;
- модернізація провідних галузей народногосподарського комплексу сільських територій;
- розширене відтворення виробництва, пов'язане із досягненням соціально-економічних ефектів.

Відповідно, поділяючи на думки А.І. Кузнецової [7], Дж. Делмона [8], А.Н. Ільченко [9], Б. Вебера [10] та інших науковців [11–13], вважаємо, що інфраструктурне забезпечення впливає на:

1. Економічний розвиток – на основі розвитку виробництва, зростання продуктивності, підвищення ефективності розподілу, ефективного використання обмежених ресурсів та шляхом активізації підприємницької та інноваційної активності населення тощо. Сучасний незадовільний стан розвитку вітчизняної інфраструктури в цілому та інноваційної інфраструктури зокрема неминуче призводить до порушення протікання виробничих процесів та негативно впливає на ділову активність.

2. Соціальний розвиток – за рахунок підвищення рівня та якості життя населення, зниження соціальної напруженості у суспільстві, уваги до розвитку та зростання людського капіталу, духовно-морального потенціалу суспільства, стимулювання позитивних демографічних змін; відтворення робочої сили, що відповідає якісним потребам; поліпшення і збереження фізичного здоров'я населення тощо.

3. Підвищення рівня конкурентоспроможності – шляхом синергічного ефекту за рахунок поєднання соціальних, економічних та інших ефектів, що сприятимуть функціонуванню та розвитку інфраструктури.

4. Розвиток міжнародних економічних відносин – шляхом розвитку інтернаціоналізації, а саме через збільшення фінансових та зовнішньоторговельних потоків, зменшення транспортних та інших трансакційних витрат); нарощення обсягів інвестиційних ресурсів, розширення сфер діяльності та підвищення активності глобальної взаємодії.

Загалом вплив інфраструктурного забезпечення інноваційно-інвестиційного процесу розвитку сільських територій в сучасних конкурентних умовах можна представити схематично на рис. 1.

Проте варто ураховувати, що формування інфраструктурного забезпечення інноваційно-інвестиційного процесу розвитку сільських територій є складним процесом, а його ефективність залежить від дії низки зовнішніх і внутрішніх чинників, а також специфічних властивостей інфраструктурного забезпечення у межах сільських територій.

У зовнішньому середовищі постійно протікають динамічні процеси, частина яких відкриває нові можливості для розвитку системи, створює для неї сприятливі умови, тоді як інша частина, навпаки, створює додаткові труднощі й обмеження. Під внутрішніми чинниками розуміється сукупність притаманних економічній системі елементів, які визначають процеси її життєдіяльності. Вони можуть містити в собі потенціал, який дає можливість економічній системі функціонувати, виживати та розвиватися в певному проміжку часу, хоча, якщо вони не забезпечують оптимального функціонування системи, можуть стати джерелом проблем [14, с. 50].

Щодо чинників зовнішнього впливу, найважливішими глобальними факторами, які чинять системний вплив на можливості формування інфраструктурного забезпечення інноваційно-інвестиційних трансформацій країни та окремих їх територій на сучасному етапі розвитку світового господарства, Н.В. Резнікова [15], А.С. Бритько [16], Ю.Г. Бочарова [17] та інші вчені [18; 19] виділяють наступні:

1. Перехід до постіндустріального суспільства, що передбачає стрімкий розвиток високотехнологічного виробництва та інноваційної діяльності.

2. Глобалізація, яка супроводжується посиленням глобальної взаємодії та зміною характеру взаємозалежності країн. Основними формами взаємодії є співробітництво та конкуренція. Зміна характеру взаємозалежності країн проявляється у різнопорядкованості, складності, ієрархічності, децентралізованості, багаторівневості зв'язків та спричиненими ними наслідками [1].

3. Зростання дефіциту ресурсів національних та глобальної економіки загалом;
4. Соціальні, економічні, екологічні та політичні особливості розвитку країн, включаючи розвиток інфраструктури та рівень конкурентоспроможності;
5. Посилення процесу урбанізації та ігнорування ролі сільських територій у розвитку країн тощо.

Джерело: складено автором.

Рис. 1. Роль інфраструктурного забезпечення інноваційно-інвестиційного процесу розвитку сільських територій в сучасних конкурентних умовах

Зважаючи на це, інфраструктурне забезпечення інноваційно-інвестиційного процесу для гарантування вказаних вище ефектів зі стимулювання розвитку сільських територій в умовах сучасної конкурентної економіки має володіти такими властивостями як:

1) адаптивність – урахування в процесі формування інфраструктурного забезпечення існуючих на глобальному, національному та місцевому рівні вимог, обмежень та можливостей, що формуються у екзогенному та ендогенному середовищі по відношенню до інноваційної інфраструктури [1];

2) застосування різних інструментів, методів, заходів щодо сприяння створення необхідного інфраструктурного забезпечення, але які призводять до розвитку, за різними кількісними та якісними параметрами [20];

3) керованість – інфраструктурне забезпечення інноваційно-інвестиційних процесів останнім часом є елементом національної політики чи програми інноваційного розвитку та відповідно стимулом соціально-економічного розвитку та зростання;

4) мультипросторовість, яка передбачає, що інфраструктурне забезпечення не може обмежуватися лише сільськими територіями, а має регіональний, національний та міжнародний рівні. Інфраструктурне забезпечення сільських територій має бути складовою і регіональної системи інноваційного розвитку, і державної інноваційної системи, тобто забезпечувати виконання завдання щодо організаційного підпорядкування; здійснювати налагодження зв'язків з міжрегіонального координування [21];

5) наявність низки учасників інфраструктурного забезпечення: місцева, регіональна, національна влада, міжнародні урядові та неурядові організації, представники вітчизняного та іноземного бізнесу, наукові, освітні та науково-дослідні установи, громадяни;

6) необхідність інклюзивного розвитку, що передбачає систематизацію основних напрямів соціального, економічного, екологічного, політичного, інноваційно-технічного розвитку.

Серед обставин, які є принципово важливими для успішного досягнення формування інфраструктурного забезпечення інноваційно-інвестиційного процесу розвитку сільських територій, державна політика повинна бути спрямована на активну співпрацю з фінансовим, підприємницьким, виробничим та науковим секторами провідних галузей економіки сільських територій [22, с. 36-37].

Успішне співробітництво органів влади різних рівнів, підприємницьких та інвестиційних структур, наукового сектору повинно бути орієнтоване на активну взаємодію на шляху досягнення єдиної мети – підвищення соціально-економічних трансформацій сільських територій та за рахунок:

- реалізації на місцях плану національної інноваційної політики та регіональної інноваційної стратегії;

- співробітництва та міжтериторіальної та міжрегіональної кооперації технологічних та промислових кластерів;

- участь у спільних інноваційних і науково-технологічних проектах та пошукових наукових дослідженнях із залученням наявних у межах сільської ресурсів;

- оптимальне використання бюджету сільських територій для забезпечення інноваційного економічного розвитку;

- узгодження роботи центральних органів державного управління, відповідальних за розвиток і реалізацію національної інноваційної політики (міністерств, національних агентств) із місцевими адміністраціями тощо;

- активної позиції місцевого малого та середнього бізнесу, що досягається за рахунок політики сприяння за рахунок пільгового оподаткування, кредитування тощо.

Таким чином, завдяки злагодженій роботі учасників інвестиційної та інноваційної діяльності, представників місцевого самоврядування, підприємницького сектору та громадськості за вказаними напрямками можливо гарантувати:

- упорядкування роботи технопарків, створення сучасних наукових лабораторій при корпораціях, сучасної інфраструктури й інформаційних банків, спеціальних фондів інноваційного розвитку із залученням інституційних інвесторів, комерційних банків та некомерційних фінансових установ;
- створювати та підтримувати діяльність виробничо-технологічних, інноваційних і наукових структур (технопарків, інноваційно-технологічних центрів, наукових парків, академістечок, бізнес-інкубаторів, інноваційно-технологічних та інжинірингових фірм, підприємств, що виробляють імпортозамінну продукцію та працюють у сфері трансферу технологій) у межах сільських територій;
- розвивати експертні (створення та підтримка діяльності експертних науково-дослідницьких центрів, надання експертних висновків для зацікавлених сторін тощо) та інформаційні системи (сприяння діяльності аналітично-статистичних центрів, інформаційних баз, консультаційних центрів тощо);
- сприяти реалізації замкненого інноваційного циклу від ідеї до виробництва й комерціалізації (застосування) високотехнологічних продуктів і технологій, яка буде реалізувати послідовність «ідея – проект – інновація» у рамках сільських територій;
- організувати й проводити попередню експертизу комплексної науково-технічної діяльності, інноваційних та інвестиційних проектів;
- вести стандартизацію інвестиційно-інноваційної діяльності відповідно до міжнародних стандартів і норм;
- налагоджувати співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями, різного роду урядовими та неурядовими організаціями іноземних держав щодо залучення інвестицій та фінансування в економіку сільських територій;
- реалізація спільних міжнародних інноваційних та інвестиційних проектів і програм тощо [23, с. 74].

Висновки. Постійні зміни в глобальній висококонкурентній економіці й пристосування до цих трансформації як держав, так і економічних агентів, вимагає нових підходів до створення інфраструктурних компонентів розвитку територій та держав в цілому. Зважаючи на те, що дедалі більше країн світу шукають внутрішні резерви зростання, нині актуалізується питання розвитку сільських територій як головного чинника піднесення національних економік. При цьому ключового значення набуває формування дієвого інфраструктурного забезпечення інноваційно-інвестиційного процесу розвитку сільських територій, спрямованого на створення привабливого інвестиційного середовища, формування інноваційної системи сільських територій, здатної забезпечити повний ланцюг створення й поширення інновацій та нових технологій у виробництво, підвищення інвестиційно-інноваційного потенціалу сільських територій, модернізацію та зміни структури територіального виробництва. Реалізація вказаного завдання відкриває перспективи подальших наукових досліджень.

References

Література

1. Bocharova, Yu. N. (2018). Determinanty ta imperatyvy rozvytku innovatsiinoi infrastruktury natsionalnoi ekonomiky v umovakh hlobalizatsii [Determinants and imperatives for the development of innovation infrastructure of the national economy in the context of globalization]. <i>Problemy ekonomiky</i> , No. 2,	1. Бочарова Ю. Г. Детермінанти та імперативи розвитку інноваційної інфраструктури національної економіки в умовах глобалізації. <i>Проблеми економіки</i> . 2018. № 2. С. 51–57.

P. 51–57 [in Ukrainian].

2. Podgorskaya, S., Schitov, S. (2020). Model for assessing the competitiveness of rural areas in the region in the new economic conditions. *E3S Web of Conferences*, 210, 14001. URL: https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2020/70/e3sconf_its2020_14001.pdf.

3. Opawole, A., Bababola, J. O., Babatunde, S.O. (2012). Evaluation of the contribution of construction professionals in budgeting for infrastructure development in Nigeria. *International Journal of Sustainable Construction Engineering & Technology*, No. 3 (2), P. 83–95.

4. Oyedele, O. A. (2012). The challenges of infrastructure development in democratic governance. *Proceedings of The Construction Economics and Management*, No. 1, P. 1–15. URL: https://www.fig.net/resources/proceedings/fig_proceedings/fig2012/papers/ts01c/TS01C_oyedele_6119.pdf.

5. Nezhyborets, V. (2007). Innovatsiina infrastruktura: problemy, perspektyvy, rishennia [Innovation infrastructure: problems, prospects, solutions]. *Teoriya i praktyka intelektual'noji vlasnosti*, No. 5, P. 60–69 [in Ukrainian].

6. Khvichia-Duve, H. R. (2017). Rozvytok innovatsiinoi infrastruktury v umovakh intehratsiinykh protsesiv [Development of innovation infrastructure in the conditions of integration processes]. *Rozvytok osvity, nauky, ekonomiky v umovakh intehratsiinykh protsesiv: materialy vseukr. nauk.-prakt. konf.* Vinnytsia: VNNIE TNEU. P. 65–67 [in Ukrainian].

7. Kuznetsova, A. I. (2007). Investitsii, v sozdaniye i razvitiye infrastruktury [Investments in the creation and development of infrastructure]. Ed. A. Yu. Egorov. Moscow: Publisher "Paleotip", 268 p. [in Russian].

8. Delmon, Dzh. (2010). Gosudarstvenno-chastnoye partnerstvo v infrastrukture: prakticheskoye rukovodstvo dlya organov gosudarstvennoy vlasti [Public-private partnership in infrastructure: a practical guide for public authorities]. Krasnoarmeysk: GEO-ТЕК, 2010. 154 p. [in Russian].

9. Ilchenko, A. N., Ma TSzyun (2012). Integralnaya otsenka urovnya razvitiya sotsialno-ekonomicheskoy infrastruktury regiona. Sovremennyye naukoemkiye tekhnologii [Integral assessment of the level of development of the socio-economic infrastructure of the region. Modern high technologies]. *Ekonomicheskoye*

2. Podgorskaya S., Schitov S. Model for assessing the competitiveness of rural areas in the region in the new economic conditions. *E3S Web of Conferences*. 2020. 210. 14001. URL: https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2020/70/e3sconf_itse2020_14001.pdf.

3. Opawole A., Bababola J. O., Babatunde S. O. Evaluation of the contribution of construction professionals in budgeting for infrastructure development in Nigeria. *International Journal of Sustainable Construction Engineering & Technology*. 2012. 3 (2). P. 83–95.

4. Oyedele O. A. The challenges of infrastructure development in democratic governance. *Proceedings of The Construction Economics and Management*. 2012. 1. P. 1–15. URL: https://www.fig.net/resources/proceedings/fig_proceedings/fig2012/papers/ts01c/TS01C_oyedele_6119.pdf.

5. Нежиборець В. Інноваційна інфраструктура: проблеми, перспективи, рішення. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2007. № 5. С. 60–69.

6. Хвічія-Дувє Г. Р. Розвиток інноваційної інфраструктури в умовах інтеграційних процесів. *Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів: матеріали всеукр. наук.-практ. конф.* (м. Вінниця, 20 квіт. 2017 р.). Вінниця: ВННІЕ ТНЕУ, 2017. С. 65–67.

7. Кузнецова А. И. Инвестиции, в создание и развитие инфраструктуры: монография. Общ. ред., д-ра экон. наук, проф., засл. деят. науки РФ А. Ю. Егорова. М.: Издательство "Палеотип", 2007. 268 с.

8. Делмон Дж. Государственно-частное партнёрство в инфраструктуре: практическое руководство для органов государственной власти. Ред. рус. версии: К. Бош и др. Красноармейск: GEO-ТЭК, 2010. 154 с.

9. Ильченко А. Н., Ма Цзюнь. Интегральная оценка уровня развития социально-экономической инфраструктуры региона. Современные наукоёмкие технологии. *Экономические науки. Региональное приложение*. 2012.

- nauki. Regionalnoye prilozheniye*, No. 4 (32), P. 37–42 [in Russian].
10. Weber, B., Staub-Bisang, M., Alfen, H. W. (2016). Infrastructure as an asset class: investment strategy, sustainability, project finance and PPP. 2nd ed. Chichester, West Sussex: John Wiley & Sons. 408 p.
11. Sustainable Infrastructure for Competitiveness and Inclusive Growth: IDB Infrastructure Strategy (November 2013). *Inter-American Development Bank – IADB.org*. URL: <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=38579555>.
12. Competitive Advantage of Sustainable Infrastructure. URL: <http://3gf.dk/en/events/3gf-2014/ideas-lab/creating-a-competitive-advantage-for-resilient-infrastructure-in-the-financial-market/>.
13. Infrastructure 100: World Markets Report / Editors: J. Kjorstad, L. Jablonski, D. Wolfe. KPMG International Cooperative ("KPMG International"), November 2014. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2014/11/infrastructure-100-world-markets-report-v3.pdf>.
14. Gholba, T. T. (2019). Chynnyky investycijno-innovacijnogho rozvytku aghrarnogho vyrobnyctva: klasyfikacija ta stupinj vplyvu [Factors of investment and innovative development of agricultural production: classification and degree of influence]. *Prychornomorsjki ekonomichni studiji*, Iss. 43, P. 49–53 [in Ukrainian].
15. Reznikova, N. V. (2014). The paradigm of economic independence of lands in the minds of globalization. Extended abstract of doctor's thesis. Kyiv, 2014. 39 p. [in Ukrainian].
16. Britko, A. S. (2013). Teoreticheskiye osnovy otsenki effektivnosti proyektov innovatsionnogo razvitiya ekonomicheskikh sistem: faktory, problemy, metodicheskiye podkhody, printsipy [Theoretical foundations for evaluating the effectiveness of projects for the innovative development of economic systems: factors, problems, methodological approaches, principles]. *Vestnik Leningradskogo gosudarstvennogo universiteta im. A.S. Pushkina. Ser. "Ekonomika"*, No. 1 (Vol. 6), P. 97–110 [in Russian].
17. Bocharova, Yu. H. (2018). Konceptualjni zasady upravlinnja rozvytkom innovacijnoji infrastruktury Ukrainy v umovakh ghlobaljnoji konkurenciji
- № 4 (32). С. 37–42.
10. Weber B., Staub-Bisang M., Alfen H. W. Infrastructure as an asset class: investment strategy, sustainability, project finance and PPP. 2nd ed. Chichester, West Sussex: John Wiley & Sons, 2016. 408 p.
11. Sustainable Infrastructure for Competitiveness and Inclusive Growth: IDB Infrastructure Strategy (November 2013). *Inter-American Development Bank – IADB.org*. URL: <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=38579555>.
12. Competitive Advantage of Sustainable Infrastructure. URL: <http://3gf.dk/en/events/3gf-2014/ideas-lab/creating-a-competitive-advantage-for-resilient-infrastructure-in-the-financial-market/>.
13. Infrastructure 100: World Markets Report. Editors: J. Kjorstad, L. Jablonski, D. Wolfe. KPMG International Cooperative ("KPMG International"). November 2014. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2014/11/infrastructure-100-world-markets-report-v3.pdf>.
14. Голба Т. Т. Чинники інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва: класифікація та ступінь впливу. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 43. С. 49–53.
15. Резнікова Н. В. Парадигма економічної незалежності країн в умовах глобалізації: автореф. дис. ... доктора екон. наук: 08.00.02. Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. К., 2014. 39 с.
16. Бритько А. С. Теоретические основы оценки эффективности проектов инновационного развития экономических систем: факторы, проблемы, методические подходы, принципы. *Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина. Сер. "Экономика"*. 2013. № 1 (Том 6). С. 97–110.
17. Бочарова Ю. Г. Концептуальні засади управління розвитком інноваційної інфраструктури України в умовах

- [Conceptual principles of management of development of innovation infrastructure of Ukraine in the conditions of global competition]. *Stalyj rozvytok ekonomiky*, No. 2 (39), P. 52–60 [in Ukrainian].
18. Yegemberdiyeva, S., Azatbek, T., Arinova, A. (2012). Model otsenki effektivnosti innovatsionnoy infrastruktury Kazakhstana [Model for assessing the effectiveness of the innovation infrastructure of Kazakhstan]. *Aktualni problemy ekonomiky*, No. 12 (138), P. 340–346 [in Ukrainian].
19. Preobrazovaniye nashogo mira: Povestka dnya v oblasti ustoychivogo razvitiya na period do 2030 goda. Rezolyutsiya, prinyataya General'noy Assambleyey 25.09.2015. URL: <http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=A/RES/70/1> [in Russian].
20. Bocharova, Yu. H. (2018). Mekhanizm upravlinnja rozvytkom innovacijnoji infrastruktury Ukrajinny v umovakh globalnoji konkurenciji [Mechanism of managing the development of the innovative infrastructure of Ukraine in the minds of global competition]. *Visnyk Pryazovsjkogho derzh. tekhn. un-tu. Ser.: Ekonomichni nauky*, No. 35, P. 147–153 [in Ukrainian].
21. Vakhovych, I. M. (2007). Finansova polityka stalogo rozvytku rehionu: metodologhija formuvannja ta mekhanizmy realizaciji [Financial policy of steel development in the region: methodology of formulating and mechanisms of implementation]. Lucjk: Nadstyr'ja, 468 p. [in Ukrainian].
22. Khvichija-Duve, H. R. (2020). Management of development of innovative infrastructure of enterprises of the agrarian sector of the Ukrainian economy: Doctor's thesis: ZUNU, 224 p. [in Ukrainian].
23. Paryzkyj, I. V. (2017). Instytucijno-infrastrukturne zabezpechennja innovacijno-tekhnologhichnogho rozvytku ekonomiky Ukrajinny [Institutional and infrastructure securing the innovative and technological development of the economy of Ukraine]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpryjemnytva*, No. 1, P. 69–74 [in Ukrainian].
- глобальної конкуренції. *Сталий розвиток економіки*. 2018. № 2 (39). С. 52–60.
18. Егембердиева С., Азатбек Т., Аринова А. Модель оценки эффективности инновационной инфраструктуры Казахстана. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 12 (138). С. 340–346.
19. Преобразование нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года. Резолюция, принятая Генеральной Ассамблейей 25.09.2015. URL: <http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=A/RES/70/1>.
20. Бочарова Ю. Г. Механізм управління розвитком інноваційної інфраструктури України в умовах глобальної конкуренції. *Вісник Приазовського держ. тех. ун-ту. Сер.: Економічні науки*. 2018. № 35. С. 147–153.
21. Вахович І. М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: методологія формування та механізми реалізації: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2007. 468 с.
22. Хвичія-Дувє Г. Р. Управління розвитком інноваційної інфраструктури підприємств аграрного сектора економіки України: дис. ... д-ра філос.: 073 – Менеджмент. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 224 с.
23. Паризький І. В. Інституційно-інфраструктурне забезпечення інноваційно-технологічного розвитку економіки України. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2017. № 1. С. 69–74.

ЗАПРОШУЄМО ДО СПІВРОБІТНИЦТВА

Київський національний університет технології та дизайну з 19.04.2021 р. видає періодичне наукове економічне видання «Журнал стратегічних економічних досліджень», яке є правонаступником видання «Вісник Київського національного університету технологій та дизайну», який у свою чергу був правонаступником видання «Известия высших учебных заведений. Технология легкой промышленности», який видавався з березня 1958 року у Київському технологічному інституті легкої промисловості (СРСР).

Журнал визнаний ВАК України фаховим з економічних наук. З моменту свого заснування журнал став сполучною ланкою між науковцями і практиками, які працюють у науково-дослідних закладах, вищій школі, економіці, державних установах України і зарубіжжя, між усіма тими, хто переймається проблемами розвитку економіки в ринкових умовах. Активна участь в наукових публікаціях на шпальтах журналу сприяє розвитку фундаментальних та прикладних досліджень з усіх напрямків економічних наук, посиленню впливу економіки на вирішення правових, політичних, соціальних, екологічних та інших проблем розвитку суспільства, входженню України в міжнародні економічні союзи.

Журнал є дуже цікавим для науковців, аспірантів, студентів, фахівців національного господарства, державних службовців.

Рубрики видання «Журнал стратегічних економічних досліджень»:

- **МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТИ**
- **ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ**
- **СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ**
- **ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА**

Періодичність видання – 6 раз на рік. Журнал видається українською, російською, англійською мовами, анотації – українською, російською і англійською мовами. Матеріали, що надходять для публікації в журналі, проходять рецензування з боку членів редакційної колегії, розглядаються та рекомендуються Вченою радою Київського національного університету технології та дизайну до друку.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 01011, м. Київ-11, вул. Немировича-Данченка, 2,
корп. №1, кім. 1-0331а, (044) 256-84-27

Статті приймаються на поштову скриньку: econ-vistnyk@knutd.edu.ua.

Банківські реквізити видання «Журнал стратегічних економічних досліджень» для перерахування оплати за публікацію наукової статті (вартість 1 стор. формату А4 коштує 60 грн):

Одержувач: Київський національний університет технологій та дизайну

Код ЄДРПОУ отримувача: 02070890

Банк отримувача: ДКСУ у м. Києві

Код банку отримувача: 820172

Розрахунковий рахунок: **UA038201720313251003202003551**

Призначення платежу: П.І.Б. (автора (-ів) публікації) – Економічні науки.

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ЩОДО ПОДАННЯ РУКОПISУ СТАТЕЙ наукового фахового видання

«ЖУРНАЛ СТРАТЕГІЧНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ» (JOURNAL OF STRATEGIC ECONOMIC RESEARCH)

Редакційна колегія видання «Журнал стратегічних економічних досліджень» (далі – Журнал) приймає до розгляду наукові статті авторів за матеріалами досліджень і науково-технічних розробок. Подані статті розглядаються редакційною колегією Журналу і після отримання позитивної рецензії приймаються до публікації.

ПРАВИЛА ПОДАННЯ РУКОПISІВ СТАТЕЙ

Для публікації автори подають в редакцію Журналу:

(ЕТАП 1) Подаються 2 електронних файли рукопису на електронну адресу econ-vistnyk@knutd.edu.ua:

– один файл – в текстовому редакторі *Microsoft Word for Windows* (версії 97/2000/XP/2003).

Назва файлів: *Прізвище_statja_ukr.docx* та *Прізвище_statja_ukr.pdf*

В темі листа обов'язково вказується: Стаття у «Журнал стратегічних економічних досліджень».

- Другий файл – сканована копія заяви на перевірку на ознаки академічного плагіату.

Після отримання електронного примірника рукопису наукової статті, редакція направляє підтвердження щодо прийняття матеріалів на анонімне рецензування (у разі результату на ознаки академічного плагіату менше 9,99% схожості у Системі «Unicheck»). У разі необхідності редакція направляє автору (-ам) пропозиції врахувати зауваження при підготовці статті та доопрацювати її.

(ЕТАП 2) Остаточо, після доопрацювання, до редакції подаються:

1) 1 узгоджений електронний варіант статті (файл – Word формату).

Назва файлу: *Прізвище_statja_ukr.docx*;

2) відомості про автора (-ів) (укр., рос. та англ. мовами): ПІБ, вчений ступінь та звання, місце роботи (навчання), посада, місто, телефон, e-mail.

Назва файлу: *Прізвище_vidom.docx*;

3) угоду про публікацію з автором (-ами) статті про авторські права;

4) оригінал платіжного документа, який засвідчує оплату за публікацію.

ОПЛАТА ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ПІСЛЯ ВНУТРІШНЬОГО РЕЦЕНЗУВАННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ СТАТТІ ДО ДРУКУ.

Відсутність зазначеного вище, а, також, відсутність підписів авторів або узгоджувачих віз, невідповідність вимогам засобу комунікації, наявність орфографічних, граматичних та стилістичних помилок, нехтування необхідністю дотримання лексичних, граматичних і стилістичних норм мови перекладу – є підставою для відмови в опублікуванні статті.

Датою надходження рукопису статті в редакцію вважається дата надсилання її **кінцевого варіанту**. Номер журналу, в якому публікуються

подані матеріали, визначається редакцією Журналу. До друку приймаються рукописи, які раніше не були опубліковані в друкованих та електронних виданнях. Передрук та інше використання публікацій журналу здійснюється тільки за погодженням з редакцією та обов'язковим посиланням на джерело.

ПОСЛІДОВНІСТЬ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ СТАТТІ:

УДК: Times New Roman, кегль – 12 pt, без абзацу, міжрядковий інтервал – 1, вирівнювання по лівому краю, прописними літерами;

Український анотаційний блок:

ІМ'Я по-БАТЬКОВІ ПРІЗВИЩЕ автора (-ів): Times New Roman, кегль – 12 pt, без відступу, міжрядковий інтервал – 1, вирівнювання по ширині;

Назва установи (закладу): Times New Roman, кегль – 12 pt, міжрядковий інтервал – 1, без відступу, вирівнювання по ширині;

НАЗВА СТАТТІ: Times New Roman, кегль – 12 pt, міжрядковий інтервал – 1, прописні, напівжирні, без відступу, вирівнювання ширині.

Анотація не менше 1800 знаків: Times New Roman, кегль – 11 pt, курсив, з абзацним відступом – 1,25 см, міжрядковий інтервал – 1, вирівнювання по ширині.

Ключові слова: назва – *напівжирний курсив*, Times New Roman, кегль – 11 pt, міжрядковий інтервал – 1, з абзацним відступом – 1,25 см; перелік ключових слів: 5–6 слів чи словосполучень, Times New Roman, кегль – 11 pt, вирівнювання по ширині.

Порожній рядок.

Основний текст статті: Times New Roman, кегль – 12 pt, міжрядковий інтервал – 1, з абзацним відступом – 1,25 см, вирівнювання по ширині.

Наукова стаття передбачає таку **послідовність** структурних елементів **текстової частини:**

- постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями; аналіз останніх публікацій по проблемі; невирішені частини дослідження, мета дослідження, виклад основних результатів та їх обґрунтування; висновки та перспективи подальших досліджень;

- всі структурні розділи по тексту мають бути виділені жирним шрифтом;

- всі статистичні дані мають бути підкріплені посиланнями на джерела;

- всі цитати мають закінчуватися посиланнями на джерела;

- посилання на підручники та науково-популярну літературу є небажаними;

- посилання на власні публікації є не бажаними і допускаються лише в разі нагальної потреби;

- якщо в огляді літератури або далі по тексту Ви посилаєтесь на прізвище вченого – його публікація має бути у загальному списку літератури після статті;

- вторинне цитування не дозволяється! Якщо Ви цитуєте Адама Сміта – то посилання має бути саме на Сміта, а не на автора, який читав Сміта;

- всі нетекстові об'єкти мають бути побудовані із застосування засобів Microsoft Word (Microsoft Excel Chart, Microsoft Equation тощо). При побудові графіків майте на увазі, що журнал є чорно-білим;
- у формулах – лише найрозповсюдженіші символи із стандартного набору;
- таблиці мають бути пронумеровані, кожна повинна мати назву;
- всі рисунки та графіки мають бути пронумеровані та мати назву;
- список джерел – не менше 10 позицій, мовами оригіналу, оформляється згідно з ДСТУ 8302:2015. У тексті рукопису посилання на літературу ставляться в квадратні дужки. Окремо подається References списку літератури, оформленого за вимогами: транслітерація з укр – <http://www.slovnyk.ua/services/translit.php>; транслітерація з рос. – <http://www.fotosav.ru/services/transliteration.aspx>)

Застосування автоматичного перекладу наукового тексту (статті, анотації, тощо) НЕ ДОПУСКАЄТЬСЯ. Переклад (статті, анотації, тощо) має бути належної якості.

Остаточний висновок щодо публікації схвалює редакційна колегія журналу та повідомляє автора (-ів) телефонним дзвінком або повідомленням по електронній пошті.

Редакція лишає за собою право на незначне редагування та скорочення, зберігаючи при тому головні висновки та авторську стилістику. **Статті, оформлені без дотримання зазначених вимог, розглядатися не будуть.**

Алгоритм оформлення авторських даних такий:

Алгоритм оформлення авторських даних:

	Англійською мовою	Українською мовою	Російською мовою
Прізвище, ім'я, по батькові			
Науковий ступінь			
Учене звання			
Посада			
Місце роботи (вищий навчальний заклад, кафедра без скорочень)			
ID (у системі наукової ідентифікації)			
ORCID (http://orcid.org/)			
ResearcherID (http://www.researcherid.com)			
Адреса надсилання видання			
Телефон			
Електронна адреса			
Фото автора			

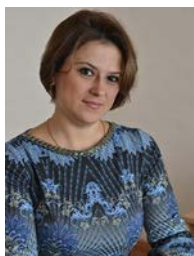
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Барвітська Юлія Вячеславівна

магістрант кафедри фінансів та інвестицій, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

E-mail: barvickaaulia@gmail.com

Бондарчук Юлія Андріївна

кандидат філологічних наук, доцент, завідувачка кафедри філології та перекладу, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-4851-8701>

ResearcherID: T-5186-2017

E-mail: bondarchuk.ya@knuvd.edu.ua

Власюк Тетяна Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту права та сучасних технологій, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-9644-8608>

Scopus Author ID: 56658669500

Researcher ID: R-2806-2016

E-mail: vlasiuktm@gmail.com

Кремень Вікторія Михайлівна

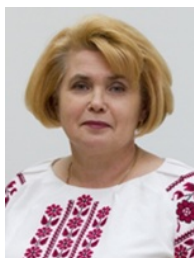
доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансових технологій і підприємництва, Сумський державний університет, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-5286-050X>

Scopus Author ID: 36069640300

Researcher ID: K-3952-2019

E-mail: kremenviktori@gmail.com

Кремень Ольга Іванівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та інвестицій, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-6501-4508>

Scopus Author ID: 57194639967

Researcher ID: P-6240-2014

E-mail: kremen_olga@ukr.net

Петрецький Іван Іванович

здобувач кафедри економіки і підприємництва, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна

<https://orcid.org/0000-0001-6949-7527>

E-mail: vpetreckii@ukr.net

Радіонова Наталія Йосипівна

доктор економічних наук, професор, професор кафедри цифровізації та бізнес-консалтингу, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8855-2963>

Scopus Author ID: 57216413404

E-mail: radionova.nj@knutd.edu.ua

Скрипник Маргарита Іванівна

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри цифровізації та бізнес-консалтингу, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-6205-0754>

Scopus Author ID: 56677812800

ResearcherID: Q-8265-2016

E-mail: skripnik.mi@knutd.edu.ua

Фастовець Наталія Валеріївна

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри приватного та публічного права, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

<http://orcid.org/0000-0001-8619-8975>

Researcher ID: Q-4516-2016

E-mail: kulak.nv@knutd.edu.ua

Щербак Валерія Геннадіївна

доктор економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва та бізнесу, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-7918-6033>

Scopus Author ID: 36053504500

Researcher ID: P-6903-2016

E-mail: valery_shcherbak@i.ua

Яценко Валентина Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Україна

E-mail: valya.yatsenko.1982@gmail.com

ЖУРНАЛ
стратегічних економічних досліджень

Комп'ютерний набір та макетування

Кривонос О. О.

Технічний редактор

Ганущак-Єфіменко Л. М.

Відповідальний за поліграфічне виконання

Пугач А. В.

Підп. до друку 30.06.2021. Формат 60×84 1/8.
Ум. друк. арк. 7,44. Облік. вид. арк. 5,82. Наклад 100 пр. Зам. 1716.

Видавець і виготовлювач Київський національний університет технологій та дизайну.
вул. Немировича-Данченка, 2, м. Київ, 01011, Україна.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 24821-14761 ПР від 19.04.2021.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 993 від 24.07.2002.

JOURNAL
of strategic economic research

Computer Typesetting & Modeling

Kryvonos O. O.

Technical Editor

Hanushchak-Yefimenko L. M.

Responsible for printing

Puhach A. V.

Printing proof 30.06.2021. Format 60×84 1/8.
Conditional sheet 7.44. Calculated sheet 5.82. Circulation 100 copies. Order N 1716.
KNUTD Instant Printing Department.
Nemirovich-Danchenko Street, 2, Kyiv, 01011, Ukraine.

Certificate KB № 24821-14761 ПР, 19.04.2021.

Certificate ДК № 993, 24.07.2002.